UNIVERZITA PALACKÉHO V OLOMOUCI

PEDAGOGICKÁ FAKULTA

Katedra psychologie a patopsychologie

Bakalářská práce

Gabriela Lepková

Pohádka jako nástroj k utváření hodnot u dětí předškolního věku

V Olomouci 2022

vedoucí práce: Mgr. Veronika Kavková, Ph. D.

Čestné prohlášení

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci na téma Pohádka jako nástroj k utváření hodnot u dětí předškolního věku vypracovala samostatně a s použitím uvedené literatury.

V Olomouci dne ----------

Podpis

Poděkování

Ráda bych poděkovala Mgr. Veronice Kavkové, Ph.D., za odborné vedení mé bakalářské práce, za ochotu, a cenné rady, které mi poskytla. A také děkuji rodičům, kteří vyplnili můj dotazník, protože bez nich by moje práce nemohla vzniknout.

ANOTACE

Jméno a příjmení:	Gabriela Lepková
Katedra:	Psychologie a patopsychologie
Vedoucí práce:	Mgr. Veronika Kavková, Ph.D.
Rok obhajoby:	2022

Název práce:	Pohádka jako nástroj k utváření hodnot u dětí předškolního věku.
Název v angličtině:	Fairy tale as a tool for making preschool children's values.
Anotace práce:	Tato bakalářská práce se zabývá tématem pohádek jako nástroje utváření hodnot u dětí předškolního věku. Práce je rozdělena na dvě části – teoretickou a empirickou. Teoretická část se zabývá základními pojmy zkoumané problematiky, jako jsou hodnoty, pohádka či předškolní věk. Empirická část obsahuje výzkum a jeho výsledky. Cílem práce je zjistit, jestli rodiče čtou svým dětem pohádky se záměrem předat jim nějaké hodnoty. Z výzkumu vyplývá, že rodiče pomocí pohádek chtějí předávat hodnoty svým dětem, ale není to primární důvod, proč jim čtou.
Klíčová slova:	Předškolní věk, dítě, pohádky, hodnoty.
Anotace v angličtině:	This bachelor thesis deals with the subject of fairy tales as a tool for making values in preschool-age children. The work is divided into two parts, theoretical and empirical. In the theoretical part, I deal with the basic concepts of the issue examined, such as values, fairy tale or pre-school age. The empirical part contains the research and its results. The aim of the work was to find out if parents read stories to their children with the intention of giving them some values. Research has

	shown that parents use fairy tales to pass on values to their children, but this is not the primary reason why they read.
Klíčová slova v angličtině:	Preschool age, children, fairy tales, values.
Přílohy vázané v práci:	2
Rozsah práce:	54 stran
Jazyk práce:	Čeština

Obsah

Úvod **8**

I. TEORETICKÁ ČÁST **9**

1 Dítě předškolního věku **10**

1.1 Nové schopnosti a dovednosti 11

1.2 Kognitivní vývoj 12

1.3 Emoční vývoj a socializace 13

2 Role pohádky v životě dítěte **16**

2.1 Funkce pohádky 17

2.2 Historie pohádky 19

2.2.1 Vývoj autorské pohádky ve světě 20

2.2.2 Vývoj autorské pohádky v Česku 21

2.3 Pohádky, aneb, proč dětem číst 21

3 Hodnoty **24**

3.1 Význam hodnot a morálky 24

3.1.1 Výskyt hodnot v pohádkách 26

3.1.2 Význam hodnot v pohádkách 27

3.2 Ideály a vzory 29

II. EMPIRICKÁ ČÁST **32**

4 Zhodnocení aktuálního stavu zkoumané problematiky v ČR **33**

5 Cíle práce **35**

5.1 Výzkumné otázky 35

5.2 Výzkumná metoda 36

5.3 Popis výzkumného vzorku a jeho výběr 36

5.4 Demografické údaje 37

6 Výsledky výzkumného šetření **39**

6.1 Zodpovězení výzkumných otázek 46

7 Diskuze 48

8 Závěr 52

9 Literatura 53

Seznam příloh 55

Příloha č.1 - Seznam grafů 56

Příloha č.2 – Nestandardizovaný dotazník pro rodiče 57

Úvod

„Předškolní věk, je-li vrcholnou dobou fantazie, je nutně i vrcholnou dobou pohádek. Jedno patří neodlučně k druhému“ (Matějček 2005, s.155).

Tento citát přesně vystihuje to, čím se chci a čím se budu zabývat v mojí bakalářské práci. Předškolní věk je vývojové období, kdy dítě poznává svět a samo sebe. Formuje se celá jeho osobnost, to, jaký z něho bude člověk a myslím, že právě k tomuto formování značně přispívají pohádky. Zajímá mě, jaký vliv můžou mít pohádky na vývoj hodnot již v takhle útlém věku. A jak k tomuto tématu přistupují rodiče.

Pohádky jsou totiž takové poklady, které bývají lidem často skryté, ale jakmile si jednu přečtete, tak pochopíte, kolik vám toho pohádka může nabídnout. Zjistíte, že se v nich vyskytují nadčasová témata, která celkem výstižně popisují problémy dnešního světa. Ale naopak vám i pomůže na chvíli utéct od reality a navštívit váš vnitřní svět fantazie. A tohle přesně by měly zažívat i děti. A nejen to. Ten malý človíček se zrovna formuje pro celý budoucí život a pohádky jsou z určité části činitelem, který dítěti ukazuje, jaké nástrahy ho mohou čekat, ale také to, jak se s nimi vypořádat. Učí ho rozlišovat dobro a zlo. A pokud chceme z dítěte vychovat platného člena společnosti, měli bychom mu předat hodnoty, které ho k tomuto cíli dovedou. A jako skvělý způsob předání hodnot se mi jeví právě četba pohádek. V nich se vyskytuje nepřeberné množství hodnot, stačí si jen vybrat.

Toto téma jsem si vybrala, protože já osobně jsem jako malá pohádky milovala. Měla jsem svoje oblíbené, které jsem uměla převyprávět nazpaměť. Když si zpětně přehodnotím, co mi pohádky daly, byla to především víra, že vše dobře dopadne, ale také spoustu morálních hodnot. Věděla jsem, že musím pomáhat starším, neotevírat cizím lidem a poslouchat rodiče. Moji rodiče si spoustu pohádek upravovali, podle toho, co jimi zrovna chtěli předat. A proto jsem se rozhodla, že zjistím, jak to mají se čtením a s předáváním hodnot dnešní rodiče. Jestli se nějak liší hodnoty, které byly předávány mně a hodnoty, které jsou předávány dnes.

Cílem této práce je zjistit, zda rodiče svým dětem čtou pohádky se záměrem předat jim nějaké hodnoty. Jestli přemýšlí, co svým dětem vlastně čtou a proč.

Práce je rozdělena do dvou hlavních částí, a to do teoretické a empirické. Teoretická část obsahuje tři hlavní kapitoly, ve kterých se budu blíže zabývat vývojovým obdobím předškolního věku, pohádkami a hodnotami. V empirické části se zaměřím především na výzkum, jeho cíle a metody. Na konec práce zařadím diskuzi a závěr.

I. TEORETICKÁ ČÁST

Teoretická část je rozdělena do tří hlavních kapitol a několika podkapitol.

První kapitola pojednává o dítěti předškolního věku, ve které se zabývám vývojovými specifiky tohoto období. Popisuji schopnosti a dovednosti, které si dítě v tomto období přivlastňuje. Dále přibližuji získané dovednosti v oblasti kognitivního vývoje a osvojené schopnosti v oblasti emocí a socializace.

Druhá kapitola se věnuje roli pohádky v životě dítěte, její funkcí a její stručnou historií v Česku i zahraničí. V práci se budu zabývat pouze klasickými pohádkami v knižním vydání.

Třetí kapitola rozpracovává téma hodnoty, jejich výskyt a význam v klasických pohádkách, a v životě dítěte.

Dílčí cíle teoretické části:

- Definovat období předškolního věku.
- Shrnout roli pohádky v životě dítěte.
- Určit funkci pohádky pro období dětství.
- Přiblížit historii pohádky v České republice a ve světě.
- Objasnit význam hodnot a morálky.
- Zjistit význam hodnot v pohádkách.

1 Dítě předškolního věku

Předškolní věk je vývojové období v životě člověka, které trvá od tří do šesti let. V tomto období dítě začíná poznávat samo sebe i svět kolem něj. Vše je pro něj zajímavé, přitažlivé a nové. Předškolní dítě navštěvuje mateřskou školu, která ho připravuje na nástup do základní školy. V tomto období se odehrává několik významných změn a procesů, které lidského jedince formují a ovlivňují již na celý život.

Langmeier (2006) chápe předškolní věk jako „věk mateřské školy." Avšak toto označení není úplně přesné, protože jak víme, ne každé dítě navštěvuje předškolní zařízení.

Proti tomu Čačka (2000) považuje za předškolní věk dítě mezi čtvrtým až šestým rokem. A říká, že všechny fáze raného dětství mají za cíl rozvinout základní duševní procesy.

V tomto ohledu se tedy názory obou mužů lehce liší. Zatímco Langmeier považuje začátek předškolního věku již ve třech letech dítěte, Čačka uvádí začátek až ve čtyřech letech.

Podle Vágnerové (2012) je předškolní období úsek mezi třetím až sedmým věkem dítěte. Tato fáze je zakončena nejen fyzickým věkem, ale hlavně sociální vyspělostí, která je zobrazena nástupem do školy. V chápání světa u dítěte převažuje fantazie a nedokáže zatím uvažovat plně logicky. Uvažování a stejně tak i komunikace jsou ovládány dětským egocentrismem. V období předškolního věku dítě přebírá jistou iniciativu a má potřebu dokázat, že to zvládne. V oblasti sociální se dítě učí spolupracovat s vrstevníky a přijímat jakýsi řád.

Vágnerová tedy do předškolního období zahrnuje i sedmileté děti, tím se její vymezení liší od předchozích autorů. Toto věkové rozmezí bych ráda použila jako jedno z kritérií v praktické části, a to tak, že na dotazník budou moci odpovídat rodiče, jejichž dítě je ve věkovém rozpětí od tří do sedmi let.

V tomto období se dítě začíná všestranně rozvíjet. Můžeme to pozorovat na tělesně pohybových aktivitách, v intelektových i citových oblastech. Děti si stále hledají nové podněty a jsou vysoce aktivní (Matějček, 2005).

Všichni autoři se shodují, že předškolní věk je věkem všestranného rozvoje. A to, jak bude dítě v tomto období rozvíjeno a formováno, výrazně ovlivní jeho budoucí vývoj a život. Můžeme tedy usuzovat, že předškolní věk je důležité vývojové období, a proto si jeho zvláštnosti nyní blíže specifikujeme.

1.1 Nové schopnosti a dovednosti

Jako v každém vývojovém období, tak i v předškolním věku se dítě učí novým schopnostem a dovednostem a navazuje na to, co již umí a co se naučilo v předchozím vývojovém stupni.

Pokud se tedy bavíme o předškolním období, jsme si již vědomi předešlých pokroků, které dítě učinilo. Například se naučilo chodit, začalo mluvit a zlepšuje se i po motorické stránce. U dítěte předškolního věku pozorujeme zlepšování již naučených dovedností. Jak uvádí Langmeier (2006), hrubá motorika se stále zlepšuje. Dítě běhá, skáče, leze po žebříku, zvládá i manipulaci s míčem. Dokáže se samo obléci a samo se najíst. Jemnou motoriku trénuje při zavazování tkaniček, hře s modelínou či kostkami, a především při kresbě.

Při učení těchto nových dovedností má na dítě velký vliv přístup rodiny, a to, jak se dítěti věnuje. Na dítě také působí vrstevnická skupina a učitelé v MŠ. Obecně je to prostředí, které dítě formuje.

K motorické stránce dítěte se vyjadřuje i Matějček (2005), který píše, že další novou schopností, kterou dítě disponuje je rovnováha. To znamená, že jedinec dokáže bez držení stát na jedné noze, učí se plavat nebo jezdit na kole. Ale není tomu tak u všech dětí, proto autor upozorňuje, že tyto úkoly mohou být rozvíjeny až ve školním věku.

Dítě je individuální jedinec, proto každému trvají vývojové fáze jinak dlouho. Svou roli v tomto případě sehrává rodina a podnětnost prostředí, ve kterém dítě vyrůstá.

Toto vývojové období je spjato s rozvojem tvořivosti, se kterou souvisí i kresba, která je také důležitou součástí vývoje. Při této činnosti prochází dítě několika fázemi. Od čárání, přes hlavonožce, až po realistickou kresbu. Čačka (2000) uvádí, že kresba odráží úroveň smyslově-myšlenkové analýzy.

Kresba lidské postavy má v předškolním období několik fází. Prvním je stádium hlavonožce, kolem pěti let přechází do subjektivně fantazijního zpracování a posledním stadiem je realistické zobrazení postavy (Vágnerová, 2012).

Stručně se ke kresbě vyjadřuje i Říčan (2009), který říká, že kresba se stává tematickou a lidská postava je první skutečnou kresbou tohoto období.

Další oblastí, která se během vývoje zlepšuje je řeč. V průběhu tohoto období se zdokonaluje a rozvíjí. Děti v tomto období dokážou již naslouchat mluvenému slovu a krátkým příběhům. Jsou tedy schopny reprodukovat říkadlo, nebo krátkou píseň. S rozvojem řeči získává dítě nové poznatky nejen o sobě, ale i o světě kolem sebe. Pokrokem je také užívání řeči k regulaci svého chování (Langmeier, 2006).

Předškolní dítě může mít velmi vyspělou formální řeč, ale nerozumí jí. Často řeč používá spíše jako formu hry. Významy slov chápe zatím volněji a slovní zásoba je tvořena převážně konkrétními pojmy (Čačka, 2000). S tím souvisí i to, že předškolní dítě si velmi rádo povídá samo pro sebe. Tento vývoj řeči dle Langmeiera (2006) pomáhá k osvojování poznatků o okolním světě. To znamená, že dokáže říct své jméno a pohlaví, s přibývajícím věkem se zlepšují i matematické dovednosti, např. odříkání číselné řady do deseti, ale stále je nutné názorné zobrazení. Také uvádí, že dítě předškolního věku na konci tohoto období začíná takzvaně „vyrůstat z rámce rodiny." Osamostatňuje se, začíná více času trávit se svými kamarády.

Často se můžeme v souvislosti s otázkou na jméno dítěte dozvědět i to, že většina dětí okolo třetího roku nezná svoje příjmení, a proto často uvádí, že je „maminčin", nebo „tatínkova."

Vývoj řeči zmiňuje i Vágnerová (2012), která říká, že řeč napomáhá poznávání. Děti často kladou otázky, ve kterých se ptají proč a jak. V tomto období nastává i jakási experimentace se slovy novými. Kolem čtvrtého roku začínají děti skládat složitější věty. Složkou řeči je i řeč egocentrická, při které si dítě povídá samo se sebou. Tato řeč později vymizí a přeformuluje se do řeči vnitřní.

Řeč je tedy velice důležitá nová dovednost, která je úzce spjata s pohádkami. Díky řeči dítě může na pohádky reagovat, říci co se mu líbí, a co ne. Pohádku si často zapamatuje a je schopno během četby doplňovat rodiče. Následně ve vyšším věku dokáže vyprávět kratší pohádky samo, některé se dají doplnit i pohybem př. O veliké řepě.

V tomto období dítě poznává i společenské nároky, kterým se snaží vyhovět například tím, že při jídle začne používat příbor. Další oblastí, kde je patrný vývoj je zrakové a sluchové vnímání a propojování těchto smyslů. Zlepšuje se i řeč a výslovnost, děti se učí krátké básničky a písničky (Matějček, 2005).

1.2 Kognitivní vývoj

Kognitivní vývoj se zabývá pamětí, inteligencí a myšlením dítěte. V tomto období vrcholí příprava na školní docházku.

Zdokonaluje se práce se symboly a vyvíjí se inteligence a tvořivost. „Předškolák pochopí princip počítání, naučí se aktivně užívat tisíce slov (dalším tisícům porozumět), ve hře projevuje bohatou fantazii, suverénně kreslí a miluje pohádky" (Říčan, 2009, s. 275).

Rozvoj paměti je závislý na rozvoji mozkových struktur. V tomto období se dítě učí zpracovávat informace, a tím se zlepšuje myšlení jak krátkodobé, tak i dlouhodobé (Vágnerová, 2012).

Inteligence dítěte se kolem čtvrtého roku vyvíjí z předpojmového myšlení na myšlení názorové. Dítě již myslí celostně, ale usuzování je vázáno na názor, vnímání toho, co dítě vidí, nebo vidělo (Langmeier, 2006).

Pokrok nastává i ve vnímání, kdy dítě vnímá vše detailněji. Při pohledu na věci ho nezajímá pouze co ta věc dělá, ale i z čeho se skládá, jak to funguje, co je uvnitř (Matějček, 2005). Často děti právě v této fázi pokládají otázky: Co je to? Proč?

Vágnerová (2012) uvádí, že poznávání je v tomto období ve fázi názorného myšlení, které je zatím nepřesné a nelogické. Ve zpracování informací hraje roli magičnost, která dětem zkresluje realitu s fantazií. Dalším specifickým znakem je animismus, což znamená, že děti přiřazují neživým objektům vlastnosti živé. Dalším ovlivňujícím faktorem v myšlení dítěte je artificialismus a absolutismus. V oblasti uvažování je pro dítě důležitější to, jak objekt vypadá, než jakou má kvalitu. Dítě si zvolí to, co je pro něj více atraktivní, například svojí barvou, a nepochybuje, že by jeho uvažování nebylo správné.

V tomto období můžeme sledovat i vývoj svědomí. Říčan (2009) nazývá svědomí jakousi brzdou. I když s jistotou víme, že se nikdo nedozví, co jsme udělali, tak i v tomto momentě svědomí působí a to znamená, že se stává autonomním.

V kapitole o poznávacích procesech Čačka uvádí: „Úroveň racionálně-kognitivních procesů závisí nejen na zrání centrální nervové soustavy a narůstající zásobě zkušeností, ale i na dosažené „vyspělosti subjektivity“, tedy kvalitách imaginativně-emotivních funkcí osobnosti“ (Čačka, 2000, s. 69).

1.3 Emoční vývoj a socializace

Primární socializaci v tomto období zastává rodina. Ale přispívá k ní i nástup do mateřské školy, kde je dítě najednou obklopeno ostatními dětmi. Navazuje první vrstevnické vztahy a učí se být součástí nové sociální skupiny.

U tohoto tématu se Langmeier (2006) nejdříve zaměřuje na vývoj sociálních kontrol. To znamená, že na dítě nejsou nejdříve kladeny žádné požadavky, až postupem času vlivem mírné socializace začíná dítě dosahovat jistých pokroků. Například začne jíst samo lžící, drží správně tužku, nebo dokáže vyhodnotit neobvyklou situaci. Tento sociální tlak na dítě je pozvolný a je

doplňován, nebo podporován pochvalami, ale může být podněcován i tresty. Tento proces je nazýván rozvojem seberegulace, protože dítě již není ovládáno bezprostředními impulzy, ale své chování záměrně reguluje. Nejdříve na příkaz rodiče, či učitele, ale později dochází k jakémusi zvnitřnění a osvojení, díky kterému se u dítěte formuje svědomí.

Emoce a jejich prožívání se stávají vyrovnanější, ale i přesto jsou stále intenzivní, a proto se často stává, že se rychle střídají. I tato oblast závisí na vyspělosti centrální nervové soustavy. Mění se i projevy emocí, například vztek se projevuje při frustraci dítěte, naopak strach zase souvisí s představivostí a může způsobovat závislost na druhé osobě. Všeobecně se dá říci, že v předškolním věku dítě již lépe chápe své emoce, ale i pocity jiných a rozvíjí se i autoregulace emocí (Vágnerová, 2012).

Na toto tvrzení navazuje Čačka (2000), který říká, že fantazie a emoce hrají u předškolního dítěte obrovskou roli. Tyto dva aspekty prožívá dítě při popisu události, či při kresbě. Důsledek toho je, že dítě si často děj nějakým způsobem přikrášlí či domyslí. Toto jednání ale nemůžeme považovat za lhaní. Pouze si vytváří vlastní vnitřní svět, kde se jeho představy snadno prolínají. Představy předškolního dítěte se zpřesňují a stávají se bohatšími. Skutečnost pro dítě srozumitelně přetváří pohádka. Díky imaginativně-emotivní cestě pohádky, se dítě učí o složitosti sociálních vztahů. Na vysoké úrovni je i emocionalita, a proto se může lehce stát, že city přecházejí v afekt. Stejně tak strach vzniká důsledkem živé fantazie. Proto bývá předškolní období často plné obav a strachů, které mohou v horších případech omezovat i dětskou výkonnost.

Další důležitou složkou vývoje je socializace. Socializace v předškolním věku probíhá nejčastěji v mateřských školách, nebo na dětských hřištích, tam kde je dítě součástí skupiny. U Matějčka (2005) se můžeme dočíst, že dítě je ve společnosti moc rádo a touto socializací získává mnoho cenných prosociálních vlastností. Těmito vlastnostmi je například spolupráce s ostatními dětmi, soucit, nebo zakládání prvních přátelství.

Socializace probíhá mimo rodinu, dítě se učí adaptovat na nové prostředí a připravuje se na život. Socializace v tomto období probíhá interakcí s jinými osobami, nastává rozšíření vztahů a kontaktů. Tímto se dítě zařazuje do nových sociálních skupin, jako jsou jeho vrstevníci. Nastává i získání rolí, například novou rolí dítěte je role kamaráda či žáka v mateřské škole. Proces socializace dítě zvládne jen tehdy, pokud má dítě pocit jistoty a bezpečí v rodině (Vágnerová, 2012).

Velice důležitým úkolem pro dítě předškolního věku je porozumět genderovým stereotypům, které přispívají k pochopení vlastního pohlaví. Asi ve čtyřech letech si dítě

uvědomí, že se jeho pohlaví již nezmění a v pěti letech dítě přijde na to, že i genderová identita zůstane stejná. Avšak je s tím spojen i konflikt, který je v psychoanalytické teorii nazván u chlapců oidipovským komplexem a u dívek komplexem Elektřiným (Vágnerová, 2012).

Další důležitou činností v předškolním období, která je spojena se socializací je hra. Hra má několik funkcí, ale i určitá specifika či dělení dle obsahu dané činnosti.

Všechny fáze raného dětství mají za cíl rozvinout základní duševní procesy. Předškolní období je také „zlatým věkem dětské hry". Tato hra je spontánní a svobodná, jejím účelem je prostě si hrát. Hry v předškolním věku napomáhají k osamostatňování se a utváří některé budoucí postoje dítěte (Čačka, 2000).

Vágnerová (2012) uvádí, že pomocí hry dítě interpretuje realitu a svoje postoje. Dělí hry na symbolické a tematické. Symbolickou hru dítě využívá k vyrovnání se se svými problémy, nebo s realitou. Ve hře tematické na sebe dítě přebírá roli, kterou by chtěl třeba v budoucnu vykonávat.

K tématu typů či obsahu her říká Matějček (2005), že hra bývá často diferenciovaná. Děvčátka si nejčastěji hrají s panenkami, na rodinu, na princezny, nebo třeba na školu. Chlapci zase preferují auta, meče a vyrábí nejrůznější zbraně.

Předškolní děti si samostatně hrají, nepotřebují k tomu dohled dospělého, a hry již bývají složitější, více dějové. Ve hrách si již také rozdělují a zastupují různé role (Říčan, 2009).

Hra často právě souvisí i s pohádkami, děti si často přebírají pohádkové role, které následně při hře ztvárňují. Díky tomu mohou mít neobvyklé schopnosti i povahy a poznávat tak různé druhy chování a jednání.

V této kapitole jsme si tedy probrali základní informace o předškolním věku, většina autorů se v mnoha věcech shoduje a navzájem doplňuje. Zjistili jsme, že předškolní věk je velice důležité vývojové období, ve kterém se dítě formuje a připravuje na budoucí život. Je to období rozvoje ve všech směrech. Tato kapitola nám poskytla jakýsi základ pro kapitoly další, díky ní budeme moci chápat návaznost na kapitolu o pohádkách.

2 Role pohádky v životě dítěte

„Ztratí-li pohádka schopnost okouzlit, ztrácí také schopnost pomoci dítěti bojovat vlastními silami zvládat problémy, díky němuž má pro ně pohádka takový význam“ (B. Bettelheim, 2017, s. 28).

V této kapitole se budu zabývat tím, jaký má pohádka pro život dítěte vlastně přínos. Přiblížím její základní charakteristiku, historický vývoj a hodnoty, které obsahuje. Kde a jak se vyskytují v pohádkách hodnoty, a jaký vlastně mají pro dětskou duši význam.

Propp (1999) dělí pohádky do třech základních skupin, a to na pohádky zvířecí, nadpřirozené a pohádky ze života.

Jisté rozčlenění pohádek můžeme pozorovat u Chaloupky (1989), který uvádí, že pohádky lze dělit na pohádky autorské, folklórní, novelistické, fantastické, zvířecí, mytologické, lhářské, kouzelné neboli fantastické. Ale dodává, že toto členění je pouze přibližné, protože u většiny pohádek se tyto znaky prolínají.

Pohádka je pro období předškolního věku jistě jeden z nejdůležitějších literárních žánrů, neboť dítě provází celým tímto vývojovým obdobím.

O tom, že je pohádka základní a jedna z nejdůležitějších oblastí literatury se můžeme dočíst též u Chaloupky (1989). Ten uvádí, že pohádku si nejvíce spojujeme s dětskými čtenáři, ale nebývalo tomu tak. Původní pohádky bývaly určeny spíše pro dospělé. U dětí byly pohádky využívány pro rozvoj čtenářských dovedností, přesněji tedy pohádky zvířecí. Říká, že pohádky jsou pro děti složitým žánrem, při kterém je nutná rozvinutá fantazie a představivost, aby dítě dokázalo pochopit dějové zápletky a jejich rozřešení.

Na fantazii při práci s pohádkami poukazuje i Černoušek (2019), ten však trochu vyvrací tvrzení Chaloupky. Zastává názor, že pohádky svou charakteristikou u dětí podporují fantazii a pracují s psychickými procesy. Dávají dětem návod, jak s těmito představami naložit.

Pohádky jsou pro děti srozumitelné, protože jsou jednoznačné a mají jasně daný řád. Díky pohádkám mohou děti lépe pochopit, jak funguje skutečný svět. Dalším pozitivním přínosem je, že děti si vymezí svoji identitu ztotožněním se s hlavním hrdinou, a díky tomu může proběhnout i akceptace sebe sama (Vágnerová, 2012).

Pohádka k dítěti promlouvá, vyjadřuje naděje i podvědomé touhy dítěte. Dítě tomu rozumí, pohádka mu zobrazuje to, co vidí jen marně. Ukazuje, čím a jak se řídí lidský život. Toto by měla být hodnota pohádky. Ale kde takové příběhy nalézt?

Příběh musí předávat radost, a to by měl být ten správný parametr pro dobrý příběh. Dítě si přeje vědět, cítit a myslet, růst a rozvíjet se, je to jeho přirozenost (Thorne-Thomsen, 1903).

Thomsen (1903) předkládá čtenářům zajímavou myšlenku. Říká, že pro dospělé není jednoduché vrátit se do dětských let. Moderní pohádky, které čteme mají spoustu nedostatků. Dospělý má tendenci kázat a přednášet, přílišně zdůrazňovat morálku, analyzovat, a to vše prohlašovat za pohádku. Různé příběhy reprezentují různé části našeho života, ty vážné i ty humorné. Přizpůsobují se vývoji a příležitostem, které se mohou vyskytnout. Tyto myšlenky můžeme nalézt v literatuře z dalekých zemí a z dávných dob. Dětem ale nepřipadají vzdálené ani cizí. Myšlenka je vyjádřena v univerzálním dětském jazyce. Máme velké množství literatury, ze které můžeme tuto moudrost čerpat.

Text od autora Thorne-Thomsena je z roku 1903, ale jeho myšlenky jsou stále aktuální, a proto je s radostí vkládám do mé práce.

2.1 Funkce pohádky

„Má-li příběh doopravdy upoutat pozornost dítěte, musí je bavit a vzbuzovat v něm zvědavost. Má-li mu však obohatit život, musí v něm podněcovat představivost; pomáhat mu rozvíjet rozumové schopnosti a vyjasňovat jeho pocity; být v souladu s jeho úzkostmi a tužbami; brát vážně jeho těžkosti a zároveň nabídnout řešení problémů, které dítě nejvíc matou“ (B. Bettelheim, 2017, s.8).

Michal Černoušek (2019) zmiňuje, že nejdůležitější funkcí pohádky je strukturovat skutečnost. Pohádky jsou nestárnoucím žánrem, což z nich dělá žánr nadčasový, který je použitelný v každé době.

Matějček (2005) uvádí jako první funkci, či smysl pohádky smysl výchovný. Dle něho má pohádka dětem ukazovat jakési správné chování, naučit je poslušnosti, opatrnosti, ale také je má trochu postrašit. Ale samozřejmě je tu i druhá strana, která ukazuje dobro. Například pomoc druhým bude odměněna a zlo bude potrestáno. Dále autor uvádí, že do pohádkového příběhu je neodmyslitelně zakomponován strach a nebezpečí. Díky tomu děti, které jsou v naprostém bezpečí svých rodičů, či prarodičů, zažívají strach, a při takto záměrně řízené činnosti čtenář posiluje psychickou odolnost naslouchajícího dítěte.

Úkolem pohádek je i obeznámit o zkouškách, které na děti čekají ve skutečném světě. A o potřebném úsilí, které ze sebe musí dítě vydat, aby zvládlo dané fáze vývoje (Černoušek, 2019).

Pohádka je uměleckým dílem, kterému dítě rozumí. Význam pohádky není pro všechny stejný, každý z nás ho vnímá trochu jinak. I my v různých životních situacích můžeme stejnou pohádku vnímat pokaždé jinak. Význam pohádky bude záležet na tom, jaké problémy zrovna řešíme, nebo jaké situace zrovna prožíváme (Bettelheim, 2017).

K plnohodnotnému vývoji dětské duše nestačí jen škola a učení, neodmyslitelnou složkou je také zábava. V dnešní době přehlcené elektronikou, je dobré vést děti ke čtení klasických knih, nebo k naslouchání mluvenému slovu. Tyto návyky je nutné začít v dětech pěstovat již v předškolním věku, aby si ke knihám utvořili vztah a pociťovali radost z jejich čtení. Pohádky, díky svým poutavým příběhům dokážou přitáhnout čtenářovu pozornost. Podporují poznávací procesy, nabádají ke zvědavosti a oživují dětskou představivost. Důležitou roli hrají pohádky i v procesu sebepoznávání, sebeprožívání a v pochopení citových procesů. Pohádky neznají všechna řešení na problémy dětské duše, ale přináší jisté zklidnění rozjitřených emocí (Černoušek, 2019).

Bettelheim (2017) píše, že pohádka přebírá dětské úzkosti a potřeby, vypráví o nich a přibližuje je dětské duši. Otevírá téma potřeby být milován, mluvení o strachu a o lásce k životu. Díky tomu pohádka nabízí řešení pro těžkosti dětské duše. Řešení, které je pro děti srozumitelné.

Podobný názor jako Bettelheim zastává i Černoušek (2019), který uvádí, že pohádka má i terapeutický význam. Pomáhá dětem překonat traumata, které v nich svým chováním a reakcemi vyvolávají dospělí. Další výhodu vidí v tom, že pohádka u dítěte výrazně podporuje symbolické myšlení. Musí ale obsahovat několik prvků, aby toto myšlení podporovala. Těmito prvky jsou novost, neočekávanost a citovost.

Fantazie dítěte při čtení pohádek přímo působí na jeho vnitřní citový život. Streit (1992) uvádí, že v dnešním stále více technickém prostředí mají pohádky ještě důležitější funkci než dříve, domnívá se, že je potřeba dětskou duši povzbuzovat a rozveselovat. Pro dětskou obrazotvornost je velice důležité přijímat reálné informace, to má pak pozitivní dopad na jeho fantazii. Protože, pokud bude přijímat nereálné či falešné informace, tak se jeho fantazie zdeformuje.

Richter (2004) uvádí několik funkcí pohádky, například by měla poskytovat zábavu. Dále v dětech upevňuje vědomí o světě a jeho řádu. Učí děti poznávat hodnoty rozlišováním dobra a zla. Pomáhá dětem v psychosociální oblasti, v oblasti mezilidských vztahů. Obsahuje i mravní výchovu a utváření ideálů a identifikačních vzorů. Z pohledu cítění pohádkou rozvíjí

sociální cítění, citové prožívání a estetický prožitek. V neposlední řadě uvádí i pozitivní dopad při rozvoji jazykových schopností.

2.2 Historie pohádky

Jako každý z literárních žánru, má i pohádka svoji historii. Ta její sahá daleko do dob antického Řecka a nejspíše i mnohem dál. V Antice byli velice oblíbené bajky, které měly jakési mravní ponaučení, což se z části přeneslo i do klasické pohádky.

Historický vývoj pohádky nejlépe ve své publikaci Vývoj literatury pro děti a mládež a její žánrové struktury shrnuje Jana Čeňková, jejímiž výklady se budu zabývat v podkapitolách s názvem Vývoj autorské pohádky v zahraničí a v České republice.

Propp (1999) uvádí, že počátek pohádek se nenachází v 19. století, kde se začali zapisovat první pohádky, ale její historie sahá až do dávné minulosti.

O minulosti nás informuje právě Marie-Louise von Franz (2015), které podotýká, že pohádky se našly již na starověkých egyptských papyrech. Nejznámější z pohádek pojednává o dvou bratřích Anupovi a Bataovi. Téma této pohádky se prolíná napříč stoletími, což znamená, že se základní motivy pohádek nemění.

Jakési starověké pohádkové motivy nalezneme u Ezopa nebo u Hérodota. Ze středověku můžeme zmínit Giovanniho Boccaccia. První sesbírané pohádky do psané podoby převedl Giambattista Basile do knihy s názvem Pentameron aneb Pohádka pohádek (Richter, 2004).

Vidíme tedy, že pohádka má hluboký historický základ. Pohádky dnes vypráví o tom, co lidé dříve opravdu dělávali, anebo o jejich tehdejších představách. Vývoj pohádek se dá definovat jako vrstvení, tím že se do nich dostávají nové skutečnosti (Propp, 1999).

Za první dětskou knihu bývá celosvětově považováno dílo od Učitele národů J.A. Komenského s názvem Orbis pictus (Chaloupka, 1989). Avšak s tímto tvrzením nesouhlasí Richter (2004), který uvádí, že první literárně zpracovanou pohádkou v českých zemích byla kniha od Bartoloměje z Chlumce. Tyto jeho pohádky byly převážně zvířecí a vycházely z Ezopovy tvorby.

Čeňková (2006) stejně jako Chaloupka považuje Orbis sensualium pictus za první záměrně vytvořené dílo pro děti. Další čistě pohádkovou knihu sepsal Ch. Perrault a pojmenoval ji Pohádky matky Husy. Stejně jako Čeňková uvádí i Richter (2004), že první záměrně napsaným příběhem pro děti byly právě Pohádky matky Husy od Ch. Perraulta.

Ve starých dobách se pohádky předávaly nejčastěji ústním vyprávěním, protože psaných pohádkových knih se vyskytovalo po světě jen velmi málo.

Marie-Louise von Franz (2015) se obrací k Platónovi, který uvádí, že příběhy byly vyprávěny starými ženami, které je vyprávěly svým dětem. Těmto ústně předávaným příběhům se říkalo mythoi. Už tehdy se pomocí pohádek vychovávaly děti. V druhém století, což byla pozdní antika, napsal filozof Apuleius román Zlatý osel, v kterém se objevila pohádka Amor a Psyché.

V Evropě byly pohádky vyprávěny nejčastěji v zimních obdobích, kde sloužily především pro zábavu na dlouhé večery. Na venkově bylo vyprávění pohádek považováno za základ duchovních činností (Marie-Louise von Franz, 2015).

2.2.1 Vývoj autorské pohádky ve světě

Autorská pohádka je uměle vytvořený příběh, ve kterém se často vyskytuje nadpřirozeno a kouzla. A nejčastěji bývá určena pro děti. První náznaky autorské pohádky můžeme najít již v renesanci u italského autora G. Straparolyho, nebo i ve francouzském klasicismu. Patří sem i již zmiňovaný Charles Perrault (Čeňková, 2006).

V autorské pohádce můžeme vidět právě rozdíl oproti vyprávění, který jsme zmiňovali v předchozí kapitole. Právě autorská pohádka už byla záměrně psána pro děti, oproti tomu starověké pohádkové vyprávění bylo primárně určeno pro dospělé.

Za hlavního průkopníka a prvního spisovatele autorských pohádek je označován Hans Christian Andersen. Ve svých dílech užíval lidové folklorní pohádky, ze kterých vytvořil jakýsi rámec, do kterého následně vložil vlastní autorskou pohádku. Ačkoli jsou Andersenovy pohádky určeny pro dětské publikum, bývají často složité a dětskou myslí nemusí být pochopeny (Čeňková, 2006).

Dalšími významnými spisovateli autorské pohádky v průběhů věků se stali Oscar Wilde, který vnesl do pohádky soudobé problémy. Alan Alexander Milne a jeho známá pohádka Medvídek Pú. Lewis Caroll a jeho nonsensová pohádka Alenka v kraji divů. Tvorba těchto autorů byla zlomová pro další vývoj autorské pohádky. Vytvořili nové náměty, kterými se další autoři inspirovali a díky tomu je i rozvíjeli dále. Ve dvacátém století se stala velice populární spisovatelka Pamela Lyndon Traversová s dobrodružným a kouzelným dílem Mary Poppins. V severských státech, konkrétně ve Švédsku, a následně po celém světě, se stala velmi známou autorkou Astrid Lindgrenová, která ve svém nejznámějším díle využívala nonsensové prvky,

a hlavní hrdinku Pipi, v jejímž dětském světě vidíme konfrontaci se světem dospělých (Čeňková, 2006).

Moji nejoblíbenější autorskou pohádkou byla již od dětství kniha Harry Potter od J. K. Rowlingové. Tato kniha byla poprvé vydána roku 1997, ale v České republice byla přeložena a vydána až o tři roky později. Na příběhu mě upoutalo nadpřirozeno a kouzla, která se prolínala celou knihou. Bylo to tak nereálné, a možná i proto pociťujete tu touhu všechno to prožít a čekáte celý život na dopis z Bradavic. Žádná jiná kniha mě svým světem neočarovala natolik jako tato.

2.2.2 Vývoj autorské pohádky v Česku

V České republice byl vývoj autorské pohádky jiný než ve světě. Začínáme v devatenáctém století Eliškou Krásnohorskou, u které se často vyskytovaly motivy morálky. Specifickým autorem pohádek byl i Jan Karafiát. V jeho pohádkové knize Broučci se odrážely hodnoty křesťanských tradic (Čeňková, 2006).

Velice přínosným obdobím pro českou autorskou pohádku bylo 20. století, přesněji dvacátá a třicátá léta. Mezi nejvýznamnější autory patřil Jiří Wolker a jeho sociální pohádky. Dále Karel Čapek, který do pohádky zařadil prvky dobrodružné prózy a sepsal soubor Devatero pohádek, a ještě jedna jako přívažek od Josefa Čapka. Sám Josef Čapek napsal knihu o Pejskovi a kočičce a poprvé se v jeho pohádkách objevila role vypravěče. Dalším spisovatelem byl Josef Lada, který přišel s novým typem pohádky. Lada převracel již známé motivy a tím vytvářel nové příběhy. Za zmínku stojí i Ondřej Sekora a jeho známá kniha Ferda Mravenec, Vítězslav Nezval a jeho próza Anička skřítek a slaměný Hubert (Čeňková, 2006).

Od čtyřicátých let dvacátého století se v literatuře pro děti objevoval František Hrubín, který psal převážně dětskou poezii. A Jan Werich, který napsal pohádkový soubor Fimfárum, který obsahoval velice osobité příběhy. Zmíním i Václava Čtvrtka, který proslul svými pohádkami Rumcajs a O Česílkovi (Čeňková, 2006).

V české poválečné literatuře se objevovali autoři jako Ota Hofman a jeho Pan Tau, Ludvík Aškenazy, Alois Mikulka či Karel Šiktanc.

2.3 Pohádky, aneb proč dětem číst

Pohádky pojednávají o lidských problémech, a díky tomu děti získávají důležité informace pro vědomí, předvědomí i podvědomí (Bettelheim, 2017).

Již od narození mnoho rodičů čte svým dětem pohádky. Nejčastěji začínají na říkadlech, která by mohla upoutat pozornost těch nejmenších dětí. Nejčastěji se dětem čte před spaním, kdy by dítě mělo být v klidu a cítit blízkost jiného člověka. Důležité je ale i to, co čteme. Pohádka by měla být vhodně zvolená, není vhodné dítěti před spaním číst horory a podobné krvavé příběhy.

Streit (1992) uvádí jeden účinný způsob, jak děti konfrontovat s jejich vlastními nezpůsoby. Dle něj by si rodiče měli vymýšlet vlastní pohádky, kde popisují právě nežádoucí vlastnosti svých dětí tak, aby děti byly schopné rozpoznat, že se jedná právě o jejich vlastnosti. Důležité je vylíčit všechny lumpárny, které dítě provedlo, ale na konec pohádky mu dát možnost vše napravit.

Pohádka je velice důležitým vzdělávacím nástrojem pro děti, ale samozřejmě má své výhody a nevýhody. Někteří autoři poukazují na nevýhody spojené s genderovou nevyvážeností. Poukazují na převládající mužské pohlaví a podřízené ženské pohlaví. Tento fakt může nepříznivě ovlivnit sebeúctu dětí. Jakousi prevencí proti tomuto stereotypnímu myšlení je použít neutrálních výrazů pro postavy, nebo nechat pracovat samotné děti, aby utvořili vlastní konec příběhu. Důležité je ale i to, aby o této problematice byli poučeni dospělí, kteří dětem pohádky čtou (Pawłowska, 2020).

Přínosnou může být i literární forma. Správně zvolená kniha obohacuje řeč dítěte, svou větnou skladbou, intonací a novými slovními spojeními. Pohádku můžeme využít i k vytvoření žádoucích návyků, a tím, že dítěti doma čteme, je docela pravděpodobné, že i ono jednou bude číst svým dětem (Matějček, 2005).

Pohádky působí na každé dítě jinak, zvláště ty, kde působí nadpřirozené strašidelné síly. Mladší dítě reaguje na příběh jinak než dítě starší. Některé je senzibilnější a jiné zase více snášenlivé. Zmiňuje se o tom i Streit (1992), který říká, že děti, které jsou více bojácné a citlivé může tato „strašidelná“ pohádka posílit, a naopak ty děti, které jsou hrubé, dokáže zklidnit a změkčit jejich chování. Důležité je, jakým způsobem danou pohádku podáme. U citlivějších dětí ji číst s klidem a jemným hlasem, naopak u odolnějších dětí klást důraz na důležitá slova.

Streit (1992) zdůrazňuje ještě jednu věc, a to, že když my budeme dětem číst pohádky správně, tak i ony, až dosáhnou čtenářského věku, budou číst pohádky správně. Je to spojeno i se školními povinnostmi, kdy dítě bude mít pevnější vazbu k učivu.

V této podkapitole bych ráda zmínila i článek o Fakultní nemocnici v Olomouci, kde předčasně narozeným dětem pouští do uší pohádky, v němž uvádí, že se díky tomu děti zklidní**.** „Zdravotníci pomocí nahraných pohádek navozují u dětí pocit bezpečí a klidu.“

V repertoáru porodnice jsou převážně klasické pohádky jako například O Červené karkulce či O boudě budce. Výběr pohádek by měl být velice pestrý a být *„pro děti pohlazením,“* jak uvádí jedna ze sester. Dle primáře mají tyto audio pohádky velký efekt. Dítě již v těle matky slyší a vnímá různé zvuky, například její hlas, nebo tlukot srdce. Díky těmto zvukům se dítě cítí v bezpečí a v pohodě. A po porodu, který byl pro novorozence stresujícím zážitkem, se jeho stres zmírní právě díky pohádkovým audionahrávkám, či muzikoterapii.

„Snažili jsme se, aby výběr pohádek byl co nejpestřejší. Díky tomu se bude atmosféra a nálada trochu měnit a pohádky budou pro děti pohlazením“ (Slávka Kubesová Marková, zdravotní sestra).

3 Hodnoty

Definice hodnot podle pedagogického slovníku „V sociálněpsychologickém pojetí subjektivní ocenění nebo míra důležitosti, kterou jedinec přisuzuje určitým věcem, jevům, symbolům, jiným lidem aj. Hodnoty jsou osvojovány v procesech socializace a enkulturace“ (Průcha, Mareš, Walterová, 2013).

Dle pedagogického slovníku jsou především morální hodnoty trvalé, ale jiné hodnoty mohou být proměnlivé, nebo s kratší trvalostí. Některými hodnotami se řídí i celé společnosti. Pedagogické praxi jsou nejbližší systémy hodnot, samotné vzdělávání, které je bráno jako hodnota, nebo postoje a hodnoty, se kterými se pracuje v rámci cílů a obsahu vzdělávání (Průcha, Mareš, Walterová, 2013).

Pojem hodnot dle psychologického slovníku: „Vlastnost, kterou jedinec přisuzuje určitému objektu, situaci, události, nebo činnosti ve spojitosti s uspokojováním jeho potřeb, zájmů. Hodnoty se vytvářejí a postupně diferencují v procesu socializace“ (Hartl, Hartlová, 2015, s. 192).

Dále můžeme dle psychologického slovníku dělit hodnoty na pozitivní či negativní neboli žádoucí a nežádoucí, nebo na přímé či nepřímé a absolutní a relativní. V hodnotách se často odráží kultura společnosti (Hartl, Hartlová, 2015).

Nejdůležitějším literárním žánrem pro děti je pohádka, jak uvádí Chaloupka (1989). S tímto jeho názorem souhlasím. Pohádka formuje osobnost dítě jak po mravní, tak i po hodnotové stránce. Ale ne vždy je toto formování pozitivní. Existují pohádky, které dětem předávají špatné vzory a ideály, se kterými se dítě ztotožňuje. Vždy tedy záleží na zodpovědnosti rodiče, které pohádky pro svoji ratolest vybere.

3.1 Význam hodnot a morálky

V této kapitole se zaměřím především na výklad hodnot dle Davida Fontany.

Hodnoty jsou těžko uchopitelné téma a nemají přesnou definici. Bývají často rozděleny do dvou proudů, na subjektivní a objektivní hodnoty, toto dělení je dle Fichta. Z hlediska dětského chování jsou více zdůrazňovány právě hodnoty objektivní. Dětem jsou hodnoty nejčastěji předávány prostřednictvím jejich rodičů, vrstevníků, či okolím, ve kterém žijí. Na zkoumání hodnot právě u dětí se přímo zabýval S. Freud. Jeho výzkum byl založen především na dětském superegu. Domníval se, že díky superegu děti získávají morální postoje a chování.

Naopak Piaget popisuje, že dítě je schopno morálního usuzování až tehdy, když opustí od sebestředného myšlení a je schopné již myslet i na druhé (Fontana, 2014).

Kučerová (1996) definuje hodnoty jako všechno to, co nás uspokojuje. V širším slova smyslu je tím myšleno uspokojování našich zájmů a potřeb. V užším chápání jsou zahrnuty naše ideály jak sociální, tak i estetické či mravní.

Kohlberg (in Fontana, 2014, s. 234*)* sestavil šest stádií morálního vývoje, těmito stádii jsou:

„Prekonvenční morálka

1. Zaměření na trest a poslušnost.
2. Individualistická účelovost a výměna

Konvenční morálka

3. Vzájemné interpersonální požadavky, vztahy a konformita
4. Společenské uspořádání a svědomí (řád a zákon)

Postkonvenční morálka

5. Společenská úmluva čili užitečnost a práva jednotlivce
6. Univerzální etické zásady“

První ze šesti stádií popisuje, že v tomto období ještě děti nedokážou uvažovat morálně, ale pomocí jakéhosi upevňování se může formovat jejich morální chování. Ve druhém stádiu hovoří Kohlberg o tom, že dítě není schopno vyhovět druhým bez sebestředného zájmu, to znamená, že druhému pomůže jen tehdy, když z toho bude mít samo nějaký prospěch. V tomto období děti chápou správný čin jako takový, který pro ně má pozitivní přínos. Třetí stádium se značně liší od druhého. V této fázi se dítě snaží poslouchat starší osoby a plnit jejich požadavky, tato snaha může vést k získání označení „hodné dítě.“ Čtvrtá fáze je fází, kdy se v dítěti utváří smysl pro povinnost, a tím se mění i morální myšlení. Nyní už nedělají vše jen pro osobní prospěch. V páté fázi se kromě smyslu pro povinnost rozvíjí i dva další, a to smysl pro spravedlnost a smysl pro zákonnost. V poslední šesté fázi se jedinec dostává do stádia, kdy bere v úvahu všechny okolnosti. Dokáže již s jakýmsi nadhledem pohlížet na oprávněnost a povrchní spravedlnost (Fontana, 2014).

Fontana (2014) k těmto stádiím ještě dodává, že každé dítě je odlišné a prochází těmito fázemi jinak, nebo k některým dokonce nikdy nedospěje. Avšak k dosažení daných fází morálního vývoje je nezbytné mít i odpovídající stupně myšlení. Nezastupitelnou roli v tomto procesu mají učení a příležitost.

V pohádkách se zrcadlí vývoj člověka od dětství až po dospělý život. Aby pohádka mohla dětem předat to co my chceme, je potřeba abychom my sami do pohádky nejdříve nahlédli. Pohádky mohou dát dětem mnoho, a hlavně jakési morální cítění. A proto, abychom pohádkám dokázali porozumět musíme propojit rozum s citovou stránkou (Černoušek, 2019).

3.1.1 Výskyt hodnot v pohádkách

V této části bych chtěla okrajově přiblížit, kde se v pohádkách vyskytují hodnoty a uvést i konkrétní příklady pohádek a hodnot v nich.

Například v pohádce O Popelce je jasným tématem sourozenecká rivalita. Přes Popelčiny prvotní obavy, úzkosti a útlak ze strany jejich sester Popelka vítězí a triumfuje. Toto její vítězství pomáhá k navrácení Popelčiny sebeúcty a sebehodnocení. Je zde vidět životní posun, kdy se z odstrkované a využívané dívky stává královna. Toto téma je tedy lehce přenositelné do reálného života, kde většina dětí prožívá sourozeneckou rivalitu. Děti, když slyší tento příběh, tak si ho často promítají sami do sebe, a připomínají vzpomínky, které jim tuto pohádku připomínají. Zažívají tedy jakousi identifikaci, ale v tomto případě je záporná i kladná. Záporná je již zmíněná rivalita a kladná je, když je dítě trpělivé, nestěžuje si, tak ho osud odmění svou přízní a všechno dobře dopadne (Černoušek, 2019).

Pohádka je pravdivá a kvůli tomu se v ní mnohé dítě pozná. Například pohádky o sourozenecké rivalitě, dítě se v ní vidí, protože si zrovna muselo obléct oblečení po starším sourozenci. Nebo musí hlídat mladšího bratra právě v době, kdy chtělo jít ven (Schieder, 2000).

V pohádce se tedy vyskytují hodnoty vytrvalosti či trpělivosti a skromnosti, kdy je Popelka utlačována svými sestrami a matkou, ale i přes to nic nevzdává. A sama jde štěstí naproti.

V další pohádce O Jeníčkovi a Mařence se setkáváme se změnou vnitřních postojů. Na konci příběhu, kdy všechno dobře dopadne se již Jeníček a Mařenka necítí odstrčeně, opuštěně, nebo ztraceně. Už se nemusí bát čarodějnice, protože ji společnými silami dokázali porazit. Tento příběh by měl dětem vyobrazovat odpoutání se od rodičů, snížení závislosti na nich a dosažení dalšího vývojového stádia. Konec této pohádky by měl dětem dodat důvěru v to, že jednou si se svým strachem nebo se strachem z okolního světa poradí (Bettelheim, 2017).

Vyskytuje se tu tedy úplně opačné téma než u Popelky. Sourozenci spojí své síly, spolupracují a díky tomu dosáhnou kýženého úspěchu.

Streit (1992) také rozebírá pohádku O perníkové chaloupce. To, že otec odvádí děti do lesa přirovnává k tomu, že je vlastně vede do života. Nechá je samotné v lese a ony hledají cestu

zpět. Nejdříve děti tuto cestu zvládají, jenže pak se ztratí a ocitají se osamoceny. Podlehnou pokušení ve formě perníčků, které se jim vymstí a chytí je zlá čarodějnice. Tady autor směřuje k tomu, že dítě v sedmi letech přichází o jakousi naivitu a bezproblémový život. Děti se v zajetí musí podřizovat čarodějnici, díky tomu se v nich probouzí síla k odporu. A díky vytrvalosti a mazanosti děti zlo přemohou.

V tomto podání je vlastně vyobrazeno odpoutání se od rodičů, prvotní překážky, které můžou být těžké na překonání, ale díky tomu, že dítě vytrvá se osamostatní a vrátí se zpět k rodičům, ale ví, že je schopné být soběstačné. Má již nějakou životní zkušenost.

Autoři nám tedy předkládají podobné informace, v obou výkladech se vyskytuje oproštění od rodičů a jakési osamostatnění.

Pohádky ukazují realistický pohled na svět, protože se přece může stát, že rodiče zemřou, nebo mají finanční problémy, nebo rodič nemá rád nevlastní dítě. Díky tomu se dítě s pohádkou identifikuje a přijímá realitu. To mu poskytuje oporu a životní jistotu (Schieder, 2000).

Většina pohádek začíná slovy: Bylo nebylo. Byl jednou jeden… Hlavní postavy prožívají poklidné chvíle. Jeníček s Mařenkou jsou ještě doma s rodiči, princezna si hraje na zámku s míčem. Pak se děj stane více dramatickým a naskytnou se první komplikace, tak jako v reálném životě. I dítě ve svém vývoji prožije takovou situaci, kdy se musí oprostit od matky a vykročit do světa. Potom se v ději obvykle objeví nějaké nástrahy, zlo, lakota, pýcha, do kterých se hlavní postava zamotá. Ale nakonec se vše v dobré obrátí a dobro zvítězí nad zlem (Streit, 1992).

Takto sestavený děj je velice podnětný pro dětský život. Předává mu podklad do budoucnosti, aby se ztotožnily s postavami z pohádek a dokázaly situace řešit podobně jako ony.

V pohádkách bývá každá špatnost potrestána a dobrý čin naopak bývá odměněn. Tyto zákonitosti jsou nápomocné při upevňování morálky a mravnosti tam, kde nezafungovala napomenutí a tresty (Streit, 1992).

Všechny tyto výklady pohádek nám odkrývají nové informace, skryté hodnoty, kterých jsme si jako čtenáři nemuseli všimnout, ale dítě jako posluchač je může vnímat, a proto je, myslím si, důležité pečlivě vybírat to, co dětem budeme číst.

3.1.2 Význam hodnot v pohádkách

Význam hodnoty pohádkách je obrovský. Díky nim můžou být dítěti nenásilným způsobem vštěpovány důležité hodnoty.

Dle jungovského výkladu se díky pohádkám děti učí, jak se vypořádat s konflikty, s tužbami a vztahy přijatelným a zdravým způsobem. Získání těchto dovedností ovlivňuje zdraví, kvalitu života, nebo jeho hodnoty a víru (VisikoKnox-Johnson, 2016).

V pohádkách, zvláště v těch klasických, můžeme objevit to, že jsou napsány tak, aby se posluchač během vyprávění vžil do role hlavního hrdiny a ztotožnil se s ním. Tímto procesem si posluchač zvnitřňuje jakési mravní poselství, které by měla pohádka obsahovat. Touto formou pohádka formuje dané charakteristické vlastnosti. Proto bývají pohádkoví hrdinové jednoznační. Dětská mysl ještě jasně polarizuje osobnost člověka na dobrého a zlého, a díky těmto kontrastům děti lépe a snadněji rozumí mravním hodnotám a rozdílům mezi nimi (Černoušek, 2019).

Pohádky mívají jak kladné, tak i záporné hrdiny. Často proti sobě bojuje dobro se zlem. A děti ne vždy sympatizují se stranou dobra. Nad tímto tématem se zamýšlí i Černoušek (2019). Uvádí, že děti se dokáží velice jednoduše ztotožnit s dobrem, ale i se zlem, a proto je z výchovného hlediska pohádka velice cenná, díky tomu, že v ní vždy zvítězí dobro nad zlem.

V dětské pohádkové knize, či příběhu, se vždy objeví hrdina, většinou s kladnou osobností. A dítě se s tímto hrdinou často identifikuje, ale není to proto, že je to pouze dobrý člověk, ale protože v něm hrdinovy činy vyvolávají jakousi odezvu. Z toho vyplývá, že pokud je hrdina kladnou osobností, tak i dítě chce být dobré. Ale pokud je hlavní postavou padouch, dítě přejímá jeho vzorce chování a tím pádem chce být zlým (Bettelheim, 2017).

Fakt, že pohádky končí šťastně, vítězstvím dobra nad zlem není náhodné. Černoušek (2019) udává, že smutný konec v pohádkách by mohlo dítě značně rozrušit, frustrovat až stresovat. Dítě potřebuje, aby to pomyslné dobro zvítězilo, aby mohly věřit, že i s nimi bude zacházeno spravedlivě.

V pohádkách můžeme narazit i na to, že se postavy v průběhu děje mění, to upozorňuje děti na to, že ani lidé se nechovají stále stejně, zvláště pak dospělí. Ukazuje jim, že chování dospělých se mění v důsledku různých faktorů a jedním z nich je i chování samotných dětí (Černoušek, 2019).

Pohádkové obrazy čtenáři zobrazují šťastný život, který je vyobrazen ve svatbě nebo získáním království. Ale také nám ukazují, že člověk není sám, je odkázán na druhého, a naopak, záchranou bývá láska. Láska, kterou dostáváme, ale i dáváme. To ukazuje dítěti, že by nemělo být sobecké a nezabývat se jen sám sebou (Schieder, 2000).

3.2 Ideály a vzory

I když se problematika vzorů a ideálů rozebírá především až v pubescenci, tak i v předškolním období hraje důležitou roli. I předškolní dítě totiž vyhledává vzory, ke kterým by mohlo vzhlížet a být jako oni. Nejčastěji jsou těmito vzory právě rodiče, nebo pohádkové postavy, které je často obklopují.

Jako ve všech oblastech i v oblasti ideálů můžeme u dítěte pozorovat jistý pokrok. Jak uvádí Černoušek (2019), kromě rozvoje dětského já, přichází na řadu i růst ideálního já. Ideální já posuzuje a hodnotí sebe v závislosti na okolním prostředí a lidech.

Důležitou roli v životě dítěte hrají rodiče, kteří pro něj představují autoritu, a proto si je často idealizují, myslí si o nich, že jsou všemohoucí. Děti tedy vnímají své rodiče jako vzor, identifikují se s nimi a chtějí se jim podobat. Díky této identifikaci se děti cítí sebejistější (Vágnerová, 2012).

Dítě si v pohádkách často volí oblíbenou postavu. Můžeme si myslet, že si ji volí na základě toho, jestli je dobrá, či zlá, ale není tomu tak. Malé dítě ještě nedokáže pořádně rozlišit, co znamená dobro a co zlo. Ale vybírá si nejčastěji kladného hrdinu kvůli tomu, že je tato postava nekomplikovaná a jednoduchá na pochopení (Černoušek, 2019).

Pojem ideální já, ale nemá pouze pozitivní stranu, ale i stranu negativní. Vedlo toho, jací chceme být, jaké chceme mít dobré vlastnosti, stojí záporné protikladné hodnoty. A tyto dvě strany spolu často souvisí. Můžeme to pozorovat přímo i v pohádkách. Statečný rytíř tvoří dvojici a protiklad se strašlivým drakem, nebo hodná stařenka je opozicí ke zlé maceše (Černoušek, 2019). Autor také uvádí, že ideální se dá v určitém slova smyslu vysvětlit také jako nedosažitelné, protože to, co nazýváme ideálním, nebývá většinou příliš realistické. Ale právě díky srovnání ideálního a realistického dokážeme naplňovat naše cíle. A tento princip je využit i v pohádkách, kdy chlapec nemá tolik odvahy jako Bajaja, ale motivuje ho to se mu stále více přibližovat.

Pohádky nám zdůrazňují, že to, co je ideální, se neodehrává v reálném světě, nýbrž v tom ideálním. Občas se stává, že dítě podlehne patologické idealizaci, ale tomu pohádky nedokážou zabránit. Vytvoří si vlastní fantazijní svět, kde mohou všechno. Proto je důležité tomuto jevu předcházet a vysvětlit dětem, že i když je jejich fantazie neomezená, tak v realitě to funguje jinak a její dosah je minimální (Černoušek, 2019).

Předškolní dítě nejdříve preferuje kratší pohádky. Líbí se jim, když mají pohádky dobrý konec a ztotožňují se s hrdinou, který má podobné vlastnosti jako dítě samo. Děti často spojují

dobro a krásu, takže ten, kdo je dobrý musí být i krásný. Je to důsledek jejich konkrétního vnímání (Richter, 2004).

Jedna zahraniční autorka ve svém článku uvádí italskou studii, která byla založena na tom, že se děti bezpečně setkaly s nebezpečím a s úzkostí spojenou se smrtí. Jako příklad uvádí pohádku O červené karkulce, při které se tříletý chlapec ztotožnil s vlkem. Napodobuje ho a kreslí ho s otevřenou tlamou. Toto ztotožnění umožňuje dítěti, aby se vyjádřilo. V tomto případě chlapec vyjádřil agresi vůči situaci, které se bál. Naopak sedmiletý chlapec vnímá celou pohádku jinak. Popírá vážnost celé situace a vlka nakreslí v mravenčí velikosti. Na tomto příkladu je vidět, že každé dítě se s různými postavami identifikuje jinak, podle úzkostí a strachů, se kterými se vyrovnává. Najdou se však i tací, kteří pohádky považují za nebezpečné. Autorka článku odkazuje na výzkum psychoterapeutky Susan Darker-Smithové, který ukázal, že dívky, kterým byly čteny pohádky jako Popelka, či Kráska a zvíře, v dospělosti budou setrvávat v destruktivních vztazích. Odpůrci pohádek také říkají, že tyto postavy dětem podsouvají jakousi šablonu budoucího submisivního chování (VisikoKnox-Johnson, 2016).

„Ačkoli odpůrci tvrdí, že pohádky mohou být nebezpečné, pokud jde o jejich základní sdělení, celkový dopad, který pohádky mají na životy dětí, přináší více užitku než škody. Pozitivem pohádek je, že mohou pomoci s poruchami, o kterých by si většina lidí nemyslela, že je lze léčit „čtením knihy“, ale ve skutečnosti mají pozitivní účinky“ (Leilani VisikoKnox-Johnson, 2016, s.79).

Ideály a vzory často souvisí s genderovou rolí. Je docela pravděpodobné, že se holčička spíše ztotožní s princeznou než s rytířem, a naopak chlapeček bude radši odvážný princ než křehká víla. Samozřejmě existují výjimky. Stereotypní genderové role a ideály nám často vnucují, aniž bychom si toho všimli, právě pohádky. Dítěti, kterému je již odmalička pomocí pohádek vštěpováno, že princezny jsou krásné dívky, může mít následně pocit, že žena prostě musí být krásná, aby žila plnohodnotný život a byla šťastná.

Tímto tématem genderu se zabývá ve své práci Joana Pawłowska (2020), kde odkazuje na to, že i ve známých pohádkách bývá žena popisována jako závislá, pasivní a slabá bytost, zatímco muži jsou zde ztvárněni dominantně s velkou mocí.

Ke vzorům uvádí Richter (2004), že lidé se identifikují s těmi, kteří jim nějakým způsobem imponují. Dítě se celkem snadno ztotožní s pohádkovou postavou, díky tomu je rozvíjena osobnost dítěte. Pohádky nám nabízejí ideály, ale je zřejmé, že se nejedná o skutečné lidi, proto nám nemusí vadit, když se tomuto ideálu nevyrovnáme.

Kapitoly a podkapitoly, které se zabývaly pohádkami nám ukazují, jaké výhody a nevýhody mohou pohádky do života a prožívání dítěte přinášet. Jak se díky nim mohou vyrovnávat se svými starostmi i strachy a jak díky nim získávají své vzory.

II. EMPIRICKÁ ČÁST

Jak vyplynulo z teoretické části, je zřejmé, že pohádky mají na přijímání a tvorbu hodnot u dětí předškolního věku velký vliv a na tyto poznatky bych chtěla v této části navázat. V empirické části budu tedy ověřovat, jestli si rodiče uvědomují, jakou moc může mít pohádkový příběh a s jakým účinkem může působit na jejich dítě. V této části se zabývám předáváním hodnot prostřednictvím pohádek, přesněji tím, jestli rodiče čtou svým dětem pohádky se záměrem předat jim nějaké hodnoty. A jestli si vůbec uvědomují, že pomocí pohádek se hodnoty předávat dají. Zaměřuji se i na to, jak rodiče pohádky vybírají, jaká kritéria zohledňují. A v neposlední řadě zjišťuji, zda svým dětem vůbec čtou, protože v dnešní digitální době se může zdát, že se od čteného slova upouští a je nahrazováno audio či audiovizuálními formami.

4 Zhodnocení aktuálního stavu zkoumané problematiky v ČR

V této kapitole jsem se rozhodla zaměřit na práce, které vznikly na podobné téma jako je moje práce. Klíčovými slovy tedy byly hodnoty, pohádky a předškolní věk. Na základě toho jsem se snažila najít diplomové práce a výzkumy, které se tímto tématem zabývají. Vybrala jsem tři práce, které se vztahují k podobnému tématu. V této kapitole pouze přiblížím, čím se zabývají a kdo je jejich autorem. Následně je více rozeberu v kapitole diskuze.

Jednou z diplomových prací, která se zabývá podobným tématem je práce od Bc. Zuzany Zralé z Univerzity Tomáše Bati ve Zlíně. Práce s názvem „Využití pohádky jako nástroje rozvíjení emočně-sociálních dovedností u dětí“ z roku 2013. Porovnání výsledků s touto prací může být dle mého názoru velice zajímavé. Mezi našimi výzkumy je rozdíl devíti let. A opravdu mě zajímá, jestli se naše výsledky z výzkumu budou podobat nebo jestli se budou lišit. Jestli se za devět let nějak změnil názor rodičů na čtení pohádek. Výsledky svého výzkumu Zralá (2013, s.60) v závěru shrnuje takto: „Z výzkumu vyplynulo, že předčítají a vyprávějí pohádky dětem prakticky všichni rodiče (odlišná je četnost). Jak moc tím můžeme ovlivnit budoucí život svého dítěte, si jich asi příliš neuvědomuje.“ V této práci bych se chtěla především zaměřit na položku č. 9 z jejího dotazníku, která zněla takto: Předčítáte (vyprávíte) svým dětem pohádky? Na kterou odpovědělo 100 % rodičů, že předčítají svým dětem pohádky. Další položkou, kterou se budu dále zabývat je položka č. 10 která se ptá na: Jak často předčítáte (vyprávíte) svému dítěti/dětem pohádky? Zde rodiče odpovídali rozdílně. 43 % rodičů čte denně, 33,4 % několikrát týdně, 22,7 % občas a 1,3 % většinou nemá čas.

Zmínila bych i výzkumnou zprávu o projektu Celé Česko čte dětem, kterou v roce 2014 zpracovala doc. PhDr. Martina Fasnerová, Ph.D. se svým týmem spolupracovníků za podpory Katedry primární a preprimární pedagogiky, Pedagogické fakulty UP v Olomouci. Naše práce se nezabývají stejným tématem, ale myslím, že si jsou dost blízké a v některých bodech se prolínají. Tento výzkum jsem vybrala hlavně z toho důvodu, že jsme si zvolily podobný výzkumný vzorek a klademe v dotazníku podobné otázky. Výzkum a jeho výsledky popisují a zjišťují rozvoj čtenářské gramotnosti u předškolních dětí a žáků mladšího školního věku. Zabývá se i metodami rozvoje, jako je předčítání, nebo společné čtení v rodině. V tomto výzkumu byla položena tato otázka: Čtete si s Vaším dítětem či mu předčítáte? 98 % rodičů uvedlo ano a pouze 2 % uvedli ne. Další položka nesla název Jak často si s dítětem společně čtete či mu předčítáte? Zde 3 % rodičů odpověděla, že čtou méně než jednou za týden, 8 % čte jednou týdně, 51 % několikrát týdně a 37 % denně. (Fasnerová, 2014)

Jako další bych ráda uvedla velice zajímavou a přínosnou studii od Petra Gavory. Tato studie s názvem „Čtení dětem v rodině: výzkum důvodů, parametrů a praktik“ vyšla ve vědeckém časopisu Pedagogická orientace. Článek byl uveřejněn 18. 1. 2018. Autor se v něm zabývá situací čtení pohádek dětem v rodině. Pomocí dotazníkového šetření zjišťoval důvody, proč rodiče dětem čtou. Jako výsledek svého šetření uvedl toto: „Rodiče facilitují porozumění při čtení, podporují uvažování o postavách příběhu a stimulují dítě k vlastní naraci příběhu. Nejslabší je podpora pregramotných činností, tedy aktivit s písmeny, slovy a čísly“ (Gavora, 2018, s.41). Ve svém výzkumu také zjišťoval frekvenci čtení dětem. Zjistil že 44 % rodičů čte dětem několikrát týdně, 35,5 % čte denně.

5 Cíle práce

Cíl výzkumu byl zvolen na základě tématu práce a na základě informací získaných při vypracovávání teoretické části.

Cílem mého výzkumu je od mých respondentů z řad rodičů zjistit, zda rodiče svým dětem čtou pohádky se záměrem předat jim nějaké hodnoty. Ve výzkumu se zaměřuji pouze na předávání hodnot dětem předškolního věku.

Dílčí cíle empirické části:

- Zjistit, zda podle rodičů má význam číst dětem pohádky.
- Zjistit, jestli rodiče předávají dětem hodnoty pomocí pohádek.
- Zjistit, zda rodiče svým dětem čtou pohádky.
- Zhodnotit jaké výhody vidí rodiče ve čtení pohádek.
- Specifikovat, jaké hodnoty rodiče chtějí svým dětem předávat prostřednictvím pohádek.

5.1 Výzkumné otázky

Výzkumné otázky jsem sestavila především na poznatcích z teoretické části a v návaznosti na cíle práce. Mnoho inspirace k tvorbě otázek mi poskytla kniha od Michala Černouška Děti a svět pohádek, kde se zmiňuje o tom, že pohádky svou charakteristikou u dětí podporují fantazii a pracují s psychickými procesy. Dávají dětem návod, jak s těmito představami naložit (Černoušek, 2019, s. 19). Toto dalo vzniknout mým výzkumným otázkám.

VO 1: Jaký význam má podle rodičů čtení pohádek jejich dětem?

VO 2: Uvědomují si rodiče, že mohou svým dětem prostřednictvím pohádek předávat hodnoty?

VO 3: Čtou rodiče s nižším vzděláním (ZŠ, Střední škola bez maturity) pohádky svým dětem ve stejné míře jako rodiče se vzděláním vyšším?

VO 4: Chtějí rodiče s nižším vzděláním (ZŠ, Střední škola bez maturity) předávat pohádkami stejné nebo podobné hodnoty, jako rodiče s vyšším vzděláním?

VO 5: Jaké výhody vidí rodiče ve čtení pohádek?

5.2 Výzkumná metoda

V této práci jsem se rozhodla pro kvantitativní šetření a jako metodu sběru dat pro můj výzkum jsem zvolila dotazník. Tento dotazník byl sestaven v souladu se stanovenými cíli a výzkumnými otázkami. V dotazníku byly použity typy položek, které ve své publikaci popisuje Miroslav Chráska (2016). Dotazník tedy obsahuje jak položky deskriptivní otevřené, tak i uzavřené, dále i položky polouzavřené a škálové položky. Dotazník byl vytvořen v aplikaci Google-Forms a pro respondenty byl přístupný na různých online platformách internetu jako například Facebook a na různých internetových stránkách a diskuzních fórech. Byl určen pro rodiče, kteří mají předškolní dítě. Dotazník samotný obsahoval čtyři základní demografické údaje, jako je věk či pohlaví respondentů a dále v něm bylo zpracováno patnáct položek.

Kvantitativní metodu sběru dat jsem zvolila právě proto, neboť mi z provedeného předvýzkumu vyplynulo, že nebudu mít dostatek respondentů pro kvalitativní výzkum. Stalo se tak z důvodu pandemie Covid-19. Dotazníkové šetření jsem prováděla v únoru roku 2022. Dotazník je součástí přílohy na straně 46.

5.3 Popis výzkumného vzorku a jeho výběr

Vymezení reprezentativního vzorku bylo pro tuto práci nezbytné. Nejdříve jsem se chtěla ve výzkumu zaměřit na učitele a učitelky v mateřských školách, ale pak jsem si vzpomněla na své dětství, kdy mi nejčastěji pohádky četli moji rodiče. A proto jsem nakonec jako výzkumný vzorek zvolila právě rodiče, protože oni by měli být ti nejpovolanější, ti, kteří vypráví či čtou svým dětem pohádkové příběhy.

Dotazník nebyl pro respondenty omezen věkem, pohlavím, místem pobytu, ani krajem, ve kterém respondent žije, ale muselo to být na území ČR. Jediným kritériem, který musel respondent splňovat bylo to, aby jeho dítě bylo v předškolním věku. Dotazník byl anonymní a celkem ho vyplnilo dvě stě respondentů z řad rodičů.

5.4 Demografické údaje

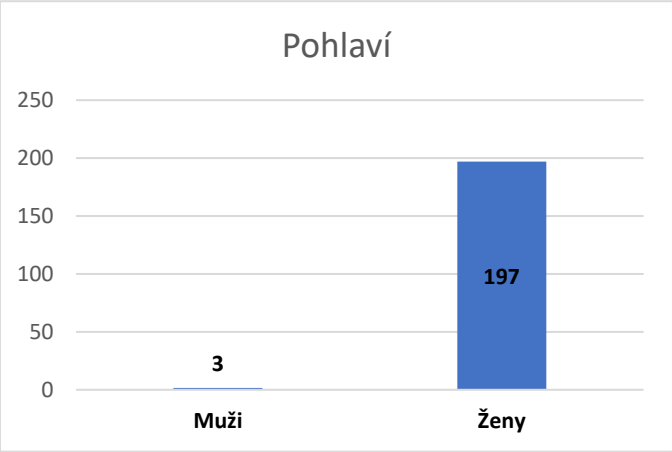

Z výsledků je patrné, že dotazník vyplnily převážně ženy. Konkrétně to bylo 197 (98,5 %) žen a 3 (1,5 %) muži.

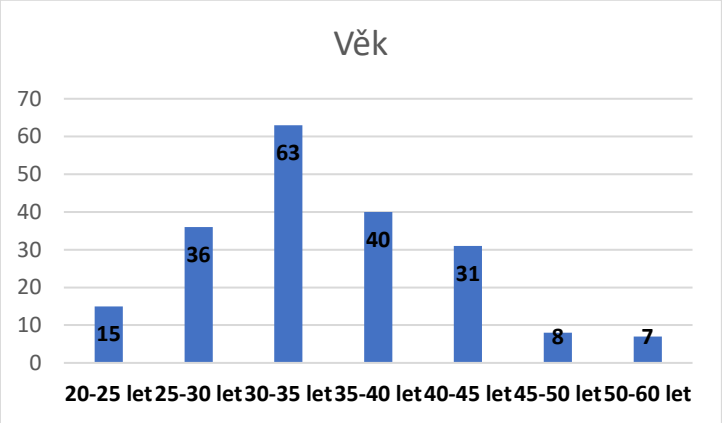

Nejpočetněji byla zastoupena věková hranice od 30 do 45 let, do které se zařadilo 63 respondentů, jako další dvě nejzastoupenější věková rozmezí byla označena 35 až 40 a 25 až 30 let.

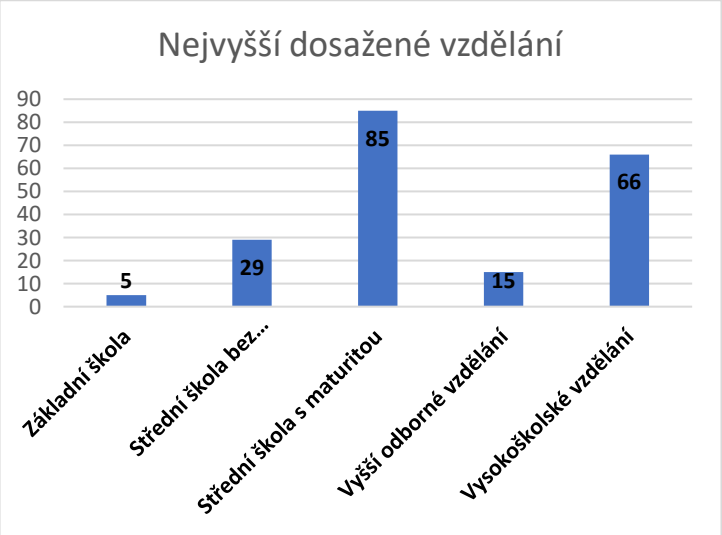

Nejčastěji uváděným nejvyšším dosaženým vzděláním byla střední škola s maturitou, kterou označilo 85 respondentů, naopak podle předpokladů nejméně respondentů uvedlo školu základní.

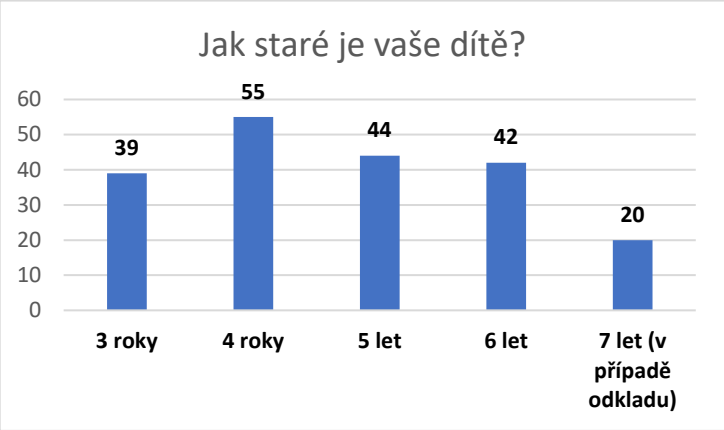

Z grafu můžeme vyčíst, že všechny věkové kategorie předškolního období jsou zastoupeny v podobném množství, kdy nejvíce rodičů uvedlo, že jejich dítě má 4 roky, a naopak nejméně byly zastoupeny děti sedmileté.

6 Výsledky výzkumného šetření

V této kapitole budu podrobněji analyzovat data, která jsem získala díky respondentům, kteří vyplnili příslušný kvantitativní dotazník. Data budou zpracována do grafů a pomocí metody trsů a následně shrnuty do map pro větší přehlednost. U každého z grafů bude k dispozici popisek, který zhodnotí výsledky odpovědi. Každá z položek bude očíslována na stupnici od č.1-15, ve stejném pořadí, v jakém byly seřazeny v dotazníku. Seznam grafů je součástí přílohy na straně 45.

Položka č.1: Čtete Vy osobně Vašim dětem pohádky?

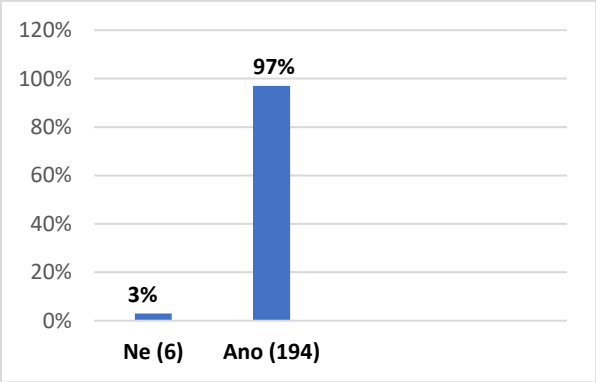

Cílem otázky bylo zjistit, jestli rodiče svým dětem čtou. Z dat zobrazených v grafu můžeme vyčíst, že 194 (97 %) rodičů svým dětem čte, zatímco 6 (3 %) rodičů uvedlo, že svým dětem nečte. Tato otázka byla důležitá v návaznosti na další položky dotazníku.

Položka č.2: Pokud svým dětem čtete, tak z jakého důvodu?

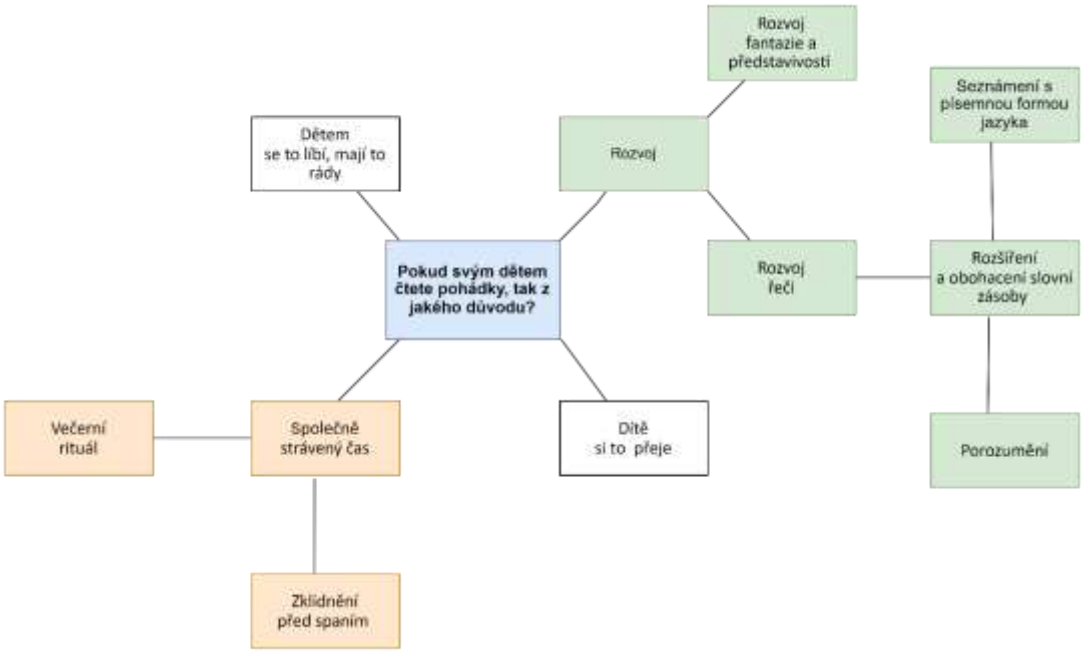

V tomto grafickém znázornění pomocí trsů jsou shrnuty výsledky z otevřené otázky č.2, kde jsem se rodičů ptala, z jakého důvodu svým dětem čtou. Nejčastější odpovědí bylo kvůli rozvoji fantazie a jako prostředek k uspávání dětí. U této otázky mě velice zaujala odpověď jednoho z mužů, který uvedl, že svému dítěti čte z důvodu rozvoje jemné motoriky. Ráda bych tu uveřejnila i jednu odpověď, která, dá se říct shrnuje všechny nejčastěji uváděné odpovědi. Jeden z rodičů na otázku: **Pokud svým dětem čtete, tak z jakého důvodu?** Odpověděl takto:

„Trávení společného času, rozvoj slovní zásoby a citu pro slovo a náš jazyk, rozvoj sluchového i zrakového vnímání, rozvoj fantazie a vtipu, společná legrace, rozvoj paměti, učení se, jak s knížkou zacházet a jak se k ní chovat.“

Položka č.3: Pokud svým dětem nečtete pohádky, tak z jakého důvodu?

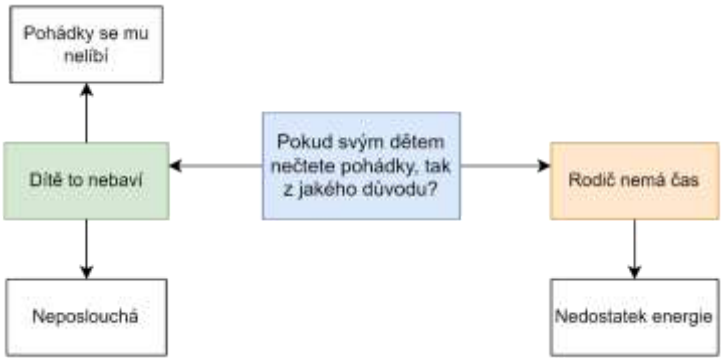

Na tuto otázku odpovědělo 23 z 200 dotazovaných rodičů. Zvolila jsem ji proto, že ne všichni rodiče svým dětem čtou. A nejčastěji se objevovaly odpovědi typu: Nemáme na to čas, dítě to nebaví. Jedna z odpovědí, která mě zaujala a nesouvisí s tím, že by rodiče neměli čas dětem číst je tato: *„Syn má nevyzrálé sluchové centrum, nerozumí mluvenému slovu, místo čtení pohádek děláme úkoly z logopedických knih a hrajeme divadlo“.*

Položka č.4: Volíte místo čtení audioknihu?

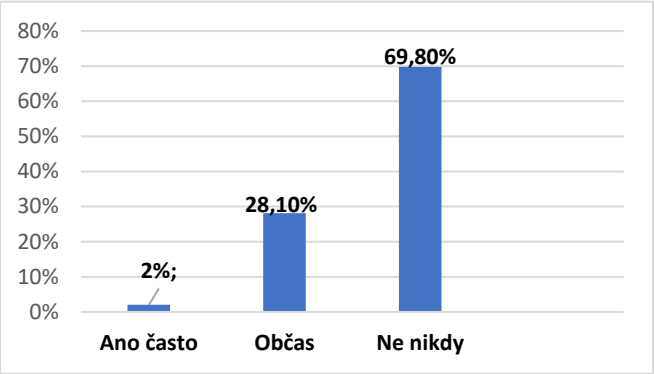

Z grafu vyplývá, že 70 % rodičů dává přednost přímému kontaktu s dítětem a mluvenému slovu, 28 % volí audioknihu pouze občas a 2 % rodičů pouští svým dětem audioknihy často. Tuto otázku jsem zařadila proto, že mě zajímalo, jestli rodiče mají s dětmi při čtení osobní kontakt a jestli dítě před spaním slyší rodičův hlas. Protože jak jsem se dozvěděla v teoretické části, jsou tyto dva aspekty při čtení pohádek velice důležité. Dítěti tak dáváme pocit jistoty a bezpečí.

Položka č.5: Jak často Vašim dětem čtete?

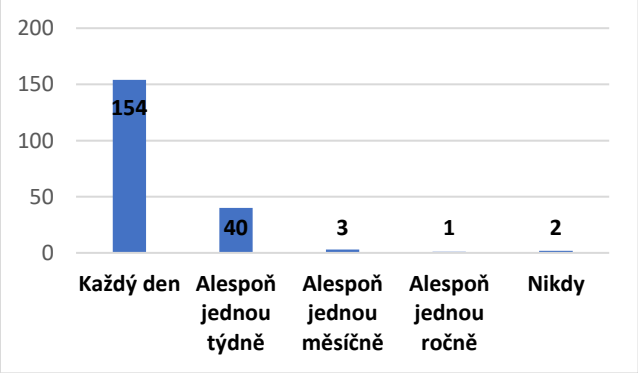

Z 200 dotazovaných rodičů odpovědělo 154 (77 %), že svým dětem čtou každý den. Alespoň jednou týdně čte 40 (20 %) rodičů, alespoň jednou měsíčně čte 1,5 % rodičů a alespoň jednou ročně čte 0,5 %. Překvapivým zjištěním bylo, že 2 rodiče svým dětem nečtou nikdy.

Dva rodiče, kteří uvedli, že nečtou nikdy, jsou ti samí, kteří v první otázce odpověděli, že svým dětem osobně nečtou.

Položka č.6: Baví Vás čtení pohádek Vašim dětem?

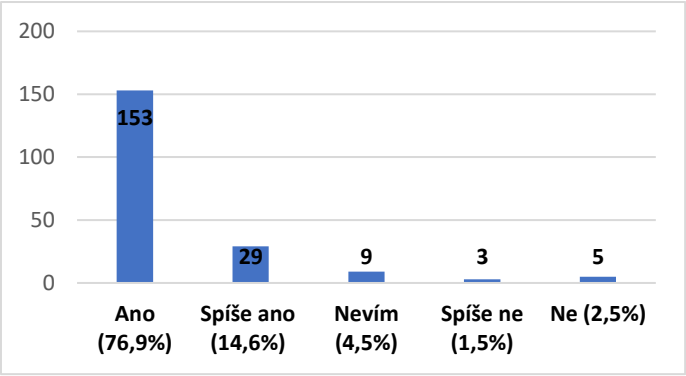

Na otázku, zda rodiče baví čtení pohádek jejich dětem, odpovědělo 153 z nich, že ano. Dalších 29 rodičů čtení spíše baví a naopak 5 rodičů čtení pohádek nebaví vůbec. Pokud rodiče baví číst pohádky svým dětem, je pravděpodobné, že i jejich děti bude v dospělosti čtení bavit.

Položka č.7: Podle čeho nejčastěji vybíráte pohádkové knihy svým dětem?

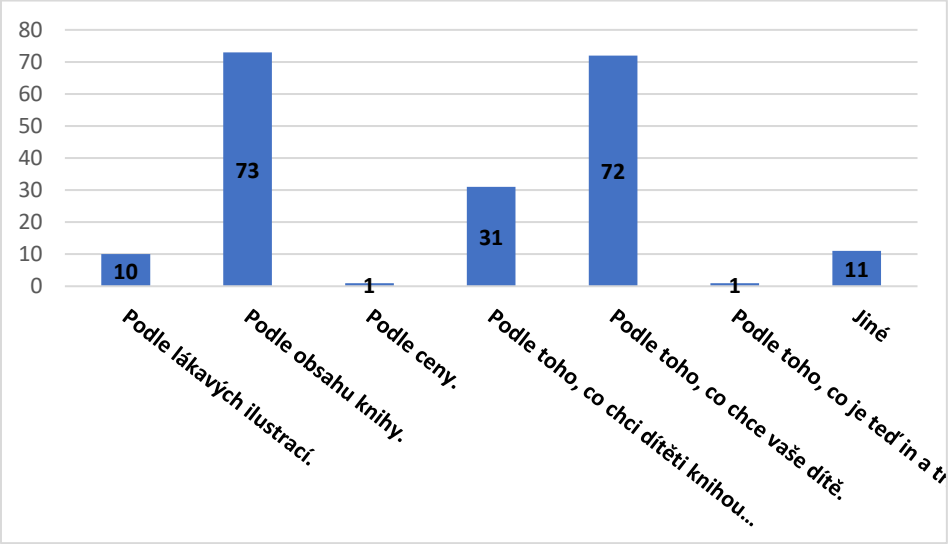

Respondenti zastupující 37 % uvedli že nejčastěji vybírají pohádkovou knihu podle jejího obsahu, ale dalších 38 % rodičů vybírá pohádkovou knihu podle toho, co chce jejich dítě. Naopak nikdo z dotazovaných neuvedl, že by vybíral knihu podle ceny, nebo podle toho, co je teď in a trendy.

Položka č.8: Je pro Vás důležité, o čem pohádka je?

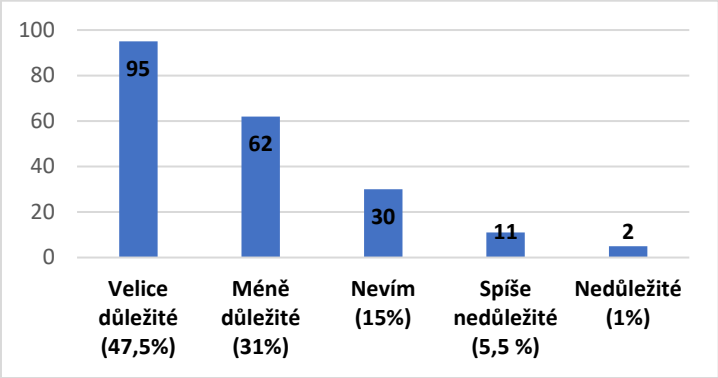

V této otázce jsem se zaměřovala na důležitost obsahu pohádky. 47,5 % rodičů uvedlo, že je pro ně velice důležité o čem pohádka je. Pro 31 % je to méně důležité, 15 % uvedlo, že neví. O čem pohádka je přišlo spíše nedůležité 5,5 % rodičů a za nedůležité to považuje pouze 1 % rodičů.

Položka č.9: Podílí se na výběru pohádky i vaše dítě?

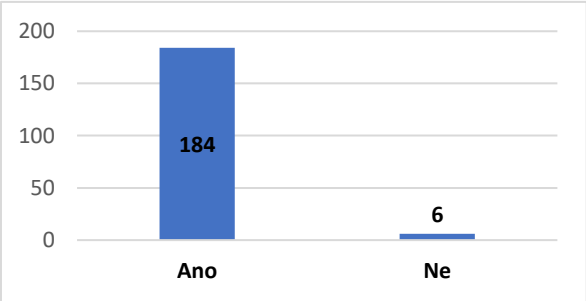

U 97 % dotazovaných se na výběru knihy podílí i jejich dítě a u 3 % se dítě na výběru nepodílí. Pokud se na výběru knihy podílí i dítě, je větší pravděpodobnost, že ho kniha bude více bavit a díky tomu mu rodič může snadněji předat hodnoty, které se v knize nachází.

Položka č.10: Zohledňujete při výběru pohádky věk dítěte, kterému ji budete číst?

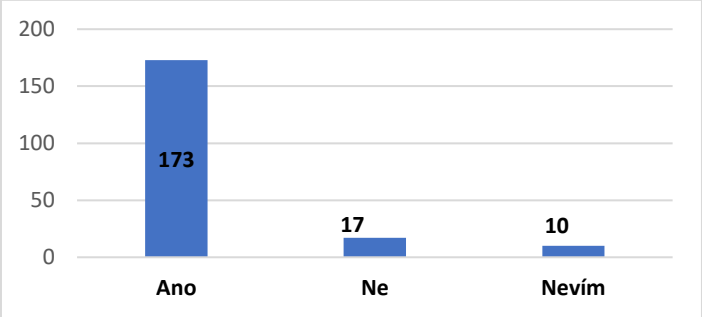

Další otázkou bylo, zda rodiče zohledňují při výběru knihy věk dítěte, kterému ji budou číst. Z grafu vyplývá, že 9 % procent rodičů tento fakt vůbec nezohledňuje, 5 % odpovědělo že neví a 86 % rodičů zohledňuje při výběru knihy věk dítěte.

Položka č.11: Mají pohádky pro vaše dítě nějaký přínos?

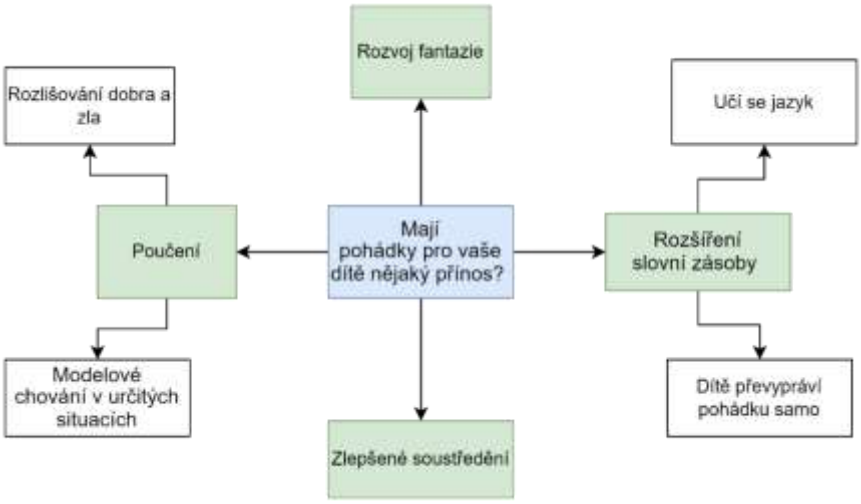

V této myšlenkové mapě jsou znázorněny odpovědi rodičů na otázku: Mají pohádky pro vaše dítě nějaký přínos? Nejčastěji se objevovaly odpovědi jako, rozvoj fantazie, rozšíření slovní zásoby, poučení, nebo zlepšené soustředění. Přikládám odpověď jednoho rodiče, která mě zaujala: *„Předávají obrazným způsobem to, čemu dítě vnitřně rozumí, a co sytí jeho duši. (Tedy ty skutečné pohádky, co se tradovaly ústně a zachytili je Erben, Němcová ap. Ne nějaké rádoby vtipné slátaniny typu Mimoni, ty spíš škodí.) A pak samozřejmě rozvoj fantazie, obraznosti, slovní zásoby, soustředění, sblížení s rodičem, společný čas a zážitek.“*

Položka č.12: Myslíte, že můžete pomocí pohádek dětem předávat nějaké hodnoty?

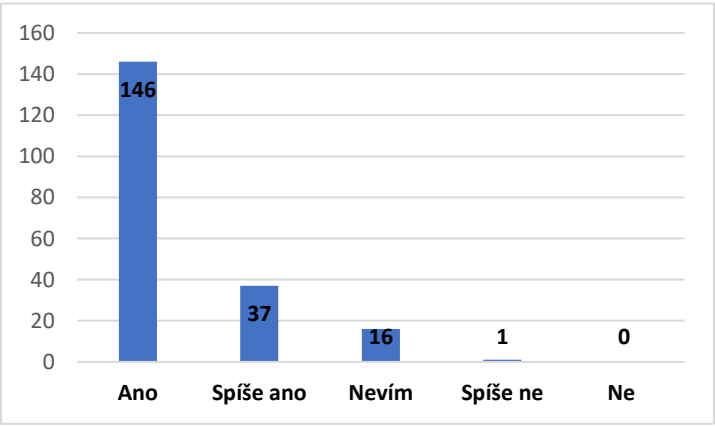

Z grafu vyplývá, že 146 (73 %) rodičů si myslí, že ano, že můžou pomocí pohádek předávat nějaké hodnoty, 37 (18,5 %) si myslí, že spíše ano. 16 (8 %) rodičů neví, jestli je možné pohádkami předávat hodnoty a jeden si myslí, že to spíše nejde.

Položka č.13: Jaké hodnoty byste prostřednictvím pohádek chtěli předávat svým dětem?

V odpovědi na otázku: Jaké hodnoty byste prostřednictvím pohádek chtěli předat svým dětem? Se nejčastěji vyskytovaly hodnoty, jako je láska, poctivost, slušné chování, nebo že dobro vždy vítězí nad zlem. U této otázky mě zaujala odpověď jednoho rodiče: „*Hlavně vědomí, že je možné vítězství dobra nad zlem. Že bez práce nejsou koláče. Že důvěra v sebe a přátelé je důležitá pro úspěch a přijmutí neúspěchu. Že je občas důležité zastavit a jen poslouchat. A mnoho dalšího.“* Přišlo mi to jako hezké shrnutí všech podobných odpovědí u této otázky.

Položka č.14: Myslíte si, že je správné, když učitelé/ky v mateřských školách dětem čtou?

Všichni respondenti, tedy 100 % se shodlo, že je správné, když učitelky v mateřských školách dětem čtou. Tato otázka byla doplňující a odpovědi mě zajímaly spíše z pohledu mojí budoucí profese.

Položka č. 15: Víte, nebo tušíte, jaký vliv či přínos může mít pohádka pro dětskou psychiku?

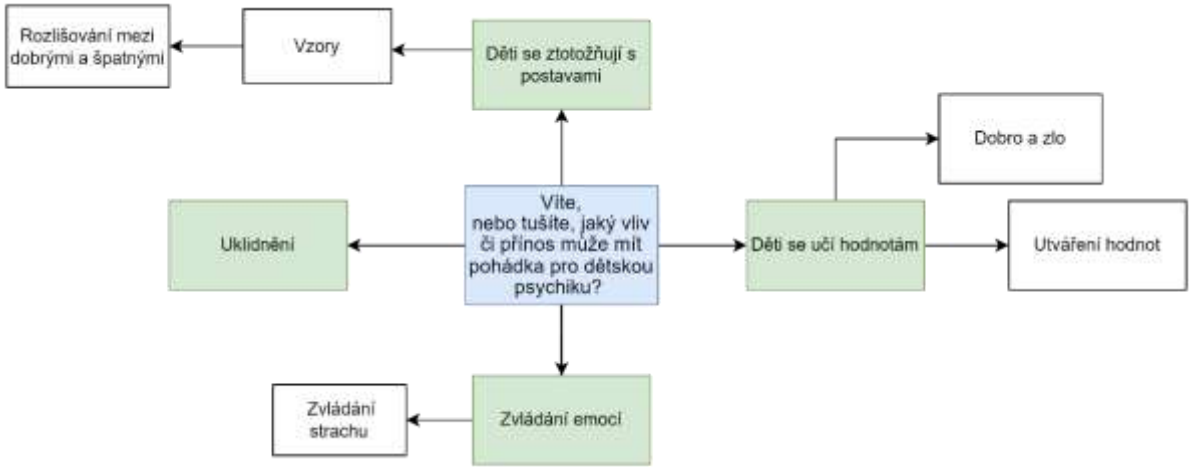

Na otázku číslo 15 odpověděla většina rodičů, že vliv pohádky na psychiku jejich dítěte je určitě kladný. Jako další uvedli několik funkcí pohádky na dětskou psychiku, a bylo to například uklidnění či zvládání emocí. Zaujala mě celkem rozsáhlá odpověď jednoho z rodičů: *„Jak tuším, asi se jedná o předávání hodnot dětem, o psychické archetypy, chování v různých situacích, nastiňují dítěti fakt, že ne všichni lidé se chovají slušně a poctivě, že je třeba si na určité situace a lidi dát pozor... A děti mají z pohádek jistotu, že dobrou nad zlem vítězí, vždycky, ukazují dětem dualitu mezi dobrem a zlem, jakousi rovnováhu...“*

6.1 Zodpovězení výzkumných otázek

V této kapitole obecně shrnu a zhodnotím odpovědi na výzkumné otázky.

VO 1: Jaký význam má podle rodičů čtení pohádek jejich dětem?

Dle mých zjištění má čtení pohádek největší význam v rozvoji dětské fantazie a také v rozvoji řeči. A také je významným uspávacím faktorem, který rodiče každodenně využívají při ukládání dětí ke spánku, a k jejich zklidnění.

VO 2: Uvědomují si rodiče, že mohou svým dětem prostřednictvím pohádek předávat hodnoty?

Většina rodičů si myslí, že je to možné, ale najdou se i tací, kteří si tím nejsou jistí. Přesněji 8 % rodičů neví, jestli mohou pomocí pohádek předávat svým dětem nějaké hodnoty. A 0,5 % si myslí, že se hodnoty pomocí pohádek spíše předávat nedají.

VO 3: Čtou rodiče s nižším vzděláním (ZŠ, Střední škola bez maturity) pohádky svým dětem ve stejné míře jako rodiče se vzděláním vyšším?

V návaznosti na výsledky z dotazníku jsem zjistila, že dosažené vzdělání nemá vliv na to, jestli rodiče svým dětem čtou. Skupinu s nižším vzděláním tvoří rodiče se základním vzděláním 2,5 % a 14,5 % rodičů se středoškolským vzděláním bez maturity, celkem tedy 17 % dotazovaných. Zatímco skupinu s vyšším vzděláním tvoří 83 % rodičů. Z výsledků jasně nevyplynula, že by jedna ze skupin četla dětem méně, nebo naopak více.

Avšak rozdíl nastává v četnosti čtení, protože čtyři z pěti rodičů se základnám vzděláním uvedlo, že čtou alespoň jednou týdně a jeden rodič se střední školou bez maturity uvedl, že svým dětem nečte nikdy.

I přes malou skupinu rodičů s nižším vzděláním vyplývá, že tito rodiče, budou pravděpodobněji svým dětem číst méně často než rodiče se vzděláním vyšším.

VO 4: Chtějí rodiče s nižším vzděláním (ZŠ, Střední škola bez maturity) předávat pohádkami stejné nebo podobné hodnoty, jako rodiče s vyšším vzděláním?

Ano rodiče s nižším vzděláním chtějí předávat stejné hodnoty jako rodiče se vzděláním vyšším. Z výzkumu nevyplývá, že by vzdělání rodičů mělo vliv na výběr hodnot, které chtějí předávat svým dětem.

VO 5: Jaké výhody vidí rodiče ve čtení pohádek?

Mnoho rodičů nevědělo, jaký přínos by pohádky mohly dětem poskytnout. Ale za nejčastější odpověď můžeme považovat to, že se díky pohádkám děti naučí rozpoznávat dobro a zlo, že se učí hodnotám a získávají pozitivní vzory.

7 Diskuze

V empirické části jsem popsala a znázornila do grafů výsledky, které mi přinesl dotazník. Na základě sesbíraných odpovědí a jejich vyhodnocení mohu říci, že hlavní i dílčí cíle teoretické části i části empirické byly naplněny.

Nejdůležitější informaci, které mi empirická část přenesla bylo to, že většina rodičů si myslí, že pohádky mají pro jejich děti nějaký přínos a je možné jimi předávat hodnoty. Pozitivním zjištěním je i to, že chtějí předávat hodnoty pozitivní, jako je dobro, láska, nebo ohleduplnost. Jsem ráda i za zjištění, že mnoho rodičů svým dětem čte, a že je to i baví. Myslím, že to je základní předpoklad toho, aby to bavilo i dítě a bylo schopno vstřebat předávané informace a hodnoty.

Ve výzkumné části jsem popsala a zanalyzovala výsledky provedeného výzkumu, a následně jsem díky nim mohla zhodnotit, zda byly zodpovězeny výzkumné otázky. Tyto výsledky teď porovnám s ostatními výzkumy na podobné téma, o kterých jsem se zmínila již ve čtvrté kapitole.

Jako první zmíním práci Zuzany Zralé a její výzkum. K šetření použila metodu dotazníku, který obsahoval 28 otázek. Relevantní odpovědi získala od 84 respondentů. Zralá (2013) si ve svém výzkumu stanovila hypotézu „Mezi vzděláním rodičů a předčítání pohádek je pozitivní vztah.“ Tato hypotéza se nakonec potvrdila. V tomto se naše výsledky liší. Z mého výzkumu totiž vyplynulo, že dosažené vzdělání rodičů, nemá vliv na předčítání pohádek jejich dětem. Tento výsledek je pravděpodobně ovlivněn výběrem výzkumného vzorku, protože Zralá (2013) měla respondenty pouze z Jihomoravského kraje a z kraje Libereckého. V těchto krajích může být čtenářská četnost jiná než v krajích ostatních. Oproti tomu jsem já sbírala data celorepublikově. A rozdíl můžeme vidět i v množství respondentů, Zralá měla výzkumný vzorek o 84 lidech, zatímco já o 200 lidech. Můžeme tedy říci, že výsledky našeho šetření se vzájemně neshodují, z důvodu rozdílného výzkumného vzorku. V našich dotaznících se objevily dvě podobně koncipované otázky. První otázku měla Zralá formulovanou takto: Předčítáte (vyprávíte) svým dětem pohádky? Na kterou jí odpovědělo 100 % rodičů ano-pohádky předčítají. V mém dotazníku byla otázka formulována takto: Čtete vy osobně svým dětem pohádky? Většina, tedy 97 % rodičů odpovědělo ano a 3 % odpověděli ne. V tomto případě není tak znatelný. Výsledek se liší pouze o tři procenta. Druhou položkou v dotazníku Zuzany Zralé je otázka Jak často předčítáte (vyprávíte) svému dítěti/dětem pohádky? A získala tyto výsledky- 43 % rodičů čte denně, 33,4 % několikrát týdně, 22,7 % občas a 1,3 % většinou nemá čas. Moje otázka zněla takto: Jak často Vašim dětem čtete? 154 (77 %) rodičů uvedlo, že

svým dětem čtou každý den. Alespoň jednou týdně čte 40 (20 %) rodičů, alespoň jednou měsíčně čte 1,5 % rodičů a alespoň jednou ročně čte 0,5 %. Nikdy svým dětem nečte 1 % dotazovaných rodičů. Můžeme vidět velký rozdíl mezi četnostmi čtení denně, kde je rozdíl mezi našimi výsledky 34 %.

Další, s kým bych chtěla porovnat výsledky, je Gavora (2018). Ten zaměřil svůj výzkumný vzorek na rodiče předškolních dětí stejně jako já. Zvolil i stejnou metodu dotazování, avšak dotazník obsahoval 52 položek a vyplnilo ho 240 respondentů. Můžeme tedy říci, že danou problematiku studoval podrobněji a do větší hloubky. Ale i přesto mají některé položky z našich dotazníků podobné znění a na ty bych se chtěla v této části zaměřit.

Gavora ve svém šetření zjistil toto: „Téměř 44 % rodičů čte dětem několikrát za týden, 35,5 % rodičů čte dětem denně“ *(Gavora, 2018, s.34).* Zatímco výsledky mého výzkumu říkají toto: Z 200 dotazovaných rodičů 77 % čte svým dětem každý den a 20 % alespoň jednou týdně. Myslím si, že tento poměrně velký rozdíl mezi výsledky může být způsoben tím, že Gavora prováděl výzkum pouze v Moravskoslezském a Zlínském kraji. Neprováděl výzkum celorepublikově, takže se může stát, že v každém kraji může být četnost čtení dětem jiná, a proto se na srovnání našich výzkumů musí pohlížet s jistým nadhledem. Další vliv může mít i časové období, kdy byl výzkum prováděn. Petr Gavora prováděl svůj výzkum v roce 2017, takže mezi těmito dvěma pracemi je rozdíl pět let. Během tohoto období, se mohl pohled rodičů na četbu a hodnoty jimi předávané měnit. Například v důsledku ekonomické situace, nebo v důsledku aktuální covidové situace. Ale musím podotknout, že v některých výsledcích se shodujeme. Například v důvodech, které rodiče mají pro četbu pohádek. V obou našich výzkumech jsme dospěli k závěru, že nejčastějším důvodem ke čtení je rozvoj dítěte. Rozvoj v oblasti představivosti, fantazie, nebo třeba slovní zásoby.

Poslední studií, kterou se chci v diskuzi zabývat je výzkum od řešitelského týmu z Univerzity Palackého v Olomouci pod vedením doc. PhDr. Martina Fasnerová, Ph.D. Výzkumníci tohoto týmu se tématem zabývali od roku 2011 do roku 2013. Zkoumání bylo rozděleno do dvou etap, ale já se v této práci budu zabývat pouze tou první. Měli jsme podobný výzkumný vzorek, kdy Fasnerová měla 206 respondentů a já 200. Na otázku Fasnerové (2014) v tomto znění: „Čtete si s Vaším dítětem či mu předčítáte?“ Odpovědělo 98 % rodičů ano a 2 % uvedli ne. V mém výzkumu odpovědělo celých 100 % respondentů že čtou. Další položkou bylo „Jak často si s dítětem společně čtete či mu předčítáte?“ Získaly tyto výsledky: denně dětem čte 37 % rodičů, 51 % několikrát týdně, jednou týdně 8 % a 3 % rodičů jen jednou týdně. Jak můžeme vidět, tyto výsledky se značně liší od výsledků, které jsem získala v mém

výzkumu, kde 77 % rodičů uvedlo, že svým dětem čtou každý den. Alespoň jednou týdně čte 20 % rodičů, alespoň jednou měsíčně čte 1,5 % rodičů a alespoň jednou ročně čte 0,5 %. Nikdy svým dětem nečte 1 % dotazovaných rodičů.

V těchto výzkumech jsem se především zaměřila na srovnávání četnosti čtení v rodinách. Ve výsledcích výzkumů jsme mohli vidět rozdíly v četnosti, myslím si, že na vzrůstající počet rodičů, kteří dětem čtou mohla mít vliv pandemie Covidu -19, kdy rodiče trávili se svými dětmi více času, a proto i více četli pohádky.

Nyní bych zhodnotila mou vlastní práci na tomto výzkumu. S poznatky, které jsem o této problematice získala, bych nejspíše změnila několik věcí. Při výběru výzkumného vzorku bych nyní zvolila dvě konkrétní skupiny rodičů (např. dva kraje), jejichž výsledky bych mezi sebou vzájemně porovnala. Bylo by zajímavé se takto dotazovat ve všech krajích ČR a získané výsledky mezi sebou porovnat.

Dalším faktorem, který ovlivnil výsledky bylo to, že značná většina respondentů byly ženy a jen tři muži. Domnívám se, že kdyby odpovídalo přibližné množství žen a mužů, nebo dokonce více mužů mohl by být výsledek jiný.

Dále bych změnila formulaci některých otázek v dotazníku, například položku č.15 - Víte, nebo tušíte, jaký vliv či přínos může mít pohádka pro dětskou psychiku? Myslím, že byla formulována moc obecně a rodiče tím pádem odpovídali také tak. Pro příště bych tuto otázku formulovala konkrétně: Jaký přínos může mít pohádka pro psychiku vašeho dítěte?

Na začátku výzkumu jsem se rozhodovala, zda použít kvantitativní či kvalitativní metodu sběru dat. Nejdříve jsem chtěla použít rozhovor, ale při předběžném průzkumu mi rodiče řekli, že osobně se scházet nechtějí z důvodu pandemie a on-line rozhovor nechtějí, protože na to nemají čas a někteří ani nevěděli, jak rozhovor touto cestou uskutečnit. Nakonec jsem tedy ráda, že jsem zvolila dotazníkové šetření. Samozřejmě jsem tímto způsobem nemohla toto téma prozkoumat do hloubky, ale na druhou stranu jsem zjistila většinové postoje rodičů, které se dají do jisté míry zobecnit na většinovou společnost, například to, že většina rodičů chce pomocí pohádek předávat pouze pozitivní hodnoty.

Tento výzkum by se dal dále rozvíjet tak, že bychom do něj zařadili všechny pohádky, nejen ty knižní klasické, ale například i Disney pohádky. Také tím, že je dnešní doba velice technická, dalo by se zkoumat, jestli rodiče upřednostňují pohádky televizní, rozhlasové nebo čtené. Nebo bychom se mohli zaměřit více na rodiče a na hodnoty, kde by rodiče odpovídali, jaké pohádky četli rodiče jim, jestli ty stejné pohádky čtou svým dětem a chtějí jimi předávat stejné hodnoty.

Myslím, že můj výzkum byl přínosný, protože jsem zjistila, jak jsou na tom současné domácnosti se čtením dětem a jaké hodnoty jim chtějí v dnešní době rodiče předávat. Ale zároveň mě udivilo, že pouze pro 47 % rodičů je důležité o čem pohádka je, dle mého názoru toto tvrzení vyvrací fakt, že chtějí pohádkami předávat nějaké hodnoty, když je jim spíše jedno jaké informace pohádka obsahuje.

Pro mě osobně byl výzkum přínosný v tom, že jsem se dozvěděla, jak rodiče přistupují ke čtení pohádek svým dětem. A s ohledem na to, že bych jednou chtěla pracovat jako učitelka v mateřské škole, mi přijde přínosné vědět, jaké hodnoty by měly obsahovat pohádky, které budu jednou dětem číst. Ale obohatilo mě to i ze strany mého osobního života, kdy mi odpovědi některých rodičů ukázaly nové názory a nové pohledy na věc, o kterých jsem doteď v souvislosti s tímto tématem nepřemýšlela.

8 Závěr

V závěru bych chtěla zhodnotit, zda byly naplněny předem zvolené cíle a shrnout výsledky teoretické a empirické části.

V teoretické části jsem získala základní informace o zkoumané problematice a díky nim sestavila výzkumnou část v čele s dotazníkem. Jako hlavní cíl jsem si zvolila: Zjistit, jestli rodiče svým dětem čtou pohádky se záměrem předat jim nějaké hodnoty. Z výzkumu vyplynulo, že to pro rodiče není primární důvod, proč dětem čtou. Čtení volí především proto (viz Položka č.2), aby děti rozvíjeli v oblasti fantazie a slovní zásoby, to je, dalo by se říct, hlavním cílem. Tudíž bych řekla, že předávání hodnot prostřednictvím pohádek je pro rodiče jakýmsi doplňkem, takovou přidanou hodnotou. Ale zároveň jsou si rodiče vědomi toho, že pohádkami hodnoty předávat jdou (viz Položka č.12). Jen hrstka rodičů čte pohádky s hlavním cílem předávat hodnoty. Shrnula bych to tedy tak, že rodiče čtou svým dětem pohádky, avšak hodnoty jimi předávají spíše nezáměrně. Obecně se dá říci, že pohádka je nástrojem předávání hodnot pro děti předškolního věku.

Již v úvodu jsem pohádky přirovnala k pokladům a tímto přirovnáním bych tuto práci chtěla i zakončit. Doufám, že co nejvíce rodičů nalezne tento poklad a klenoty, které se v něm ukrývají, a předají je svým dětem. Pohádky jsou mocný nástroj, se kterým musíme zacházet opatrně, ale když se je naučíme správně používat, chápat a vidět v nich skrytá poselství, budou nám ku prospěchu.

9 Literatura

BETTELHEIM, Bruno, 2017. *Za tajemstvím pohádek: proč a jak je číst v dnešní době*. Vyd. 2, upravené. Praha: Portál. ISBN 978-80-262-1172-3.

ČAČKA, Otto, 2000. *Psychologie duševního vývoje dětí a dospívajících s faktory optimalizace*. Vyd. 1. Brno: Nakladatelství Doplněk. ISBN 80-7239-060-0.

ČEŇKOVÁ, Jana, SIEGLOVÁ Naděžda a DEJMALOVÁ Kateřina, 2006. *Vývoj literatury pro děti a mládež a její žánrové struktury: adaptace mýtů, pohádek a pověstí, autorská pohádka, poezie, próza a komiks pro děti a mládež*. Vyd. 1. Praha: Portál. ISBN 807367095X.

ČERNOUŠEK, Michal, 1990. *Děti a svět pohádek*. Vyd. 1. Praha: Albatros. ISBN 80-00-00060-1.

FONTANA, David, 2014. *Psychologie ve školní praxi: příručka pro učitele.* Vyd. 4. Praha: Portál. ISBN 978-80-262-0741-2.

FRANZ, Marie-Louise von, 2015. *Psychologický výklad pohádek: smysl pohádkových vyprávění podle jungovské archetypové psychologie*. Vyd. 4. Praha: Portál. Spektrum, 5. ISBN 978-80-262-0863-1.

HARTL, Pavel a HARTLOVÁ Helena, 2015. *Psychologický slovník*. Vyd. 3. Praha: Portál. ISBN 978-80-262-0873-0.

CHALOUPKA, Otakar, 1989. *O literatuře pro děti*. Vyd. 1. Praha: Československý spisovatel, Puls (Československý spisovatel).

CHRÁSKA, Miroslav, 2016. *Metody pedagogického výzkumu: základy kvantitativního výzkumu*. 2., aktualizované vydání. Praha: Grada, Pedagogika. ISBN 978-80-247-5326-3.

KUČEROVÁ, Stanislava, 1996. *Člověk, hodnoty, výchova: kapitoly z filosofie výchovy*. Vyd. 1. Prešov: ManaCon. ISBN 8085668343.

LANGMEIER, Josef a KREJČÍŘOVÁ, Dana, 2006. *Vývojová psychologie*. Vyd. 2. Praha: Grada. ISBN 978-80-247-1284-0.

MATĚJČEK, Zdeněk, 2005. *Prvních 6 let ve vývoji a výchově dítěte*. Vyd. 1. Praha: Grada Publishing. ISBN 80-247-0870-1.

PROPP, Vladimir Jakovlevič, 1999. *Morfologie pohádky a jiné studie*. Vyd. 1. Jinočany: H&H. ISBN 8086022161.

PRŮCHA, Jan, Eliška WALTEROVÁ a Jiří MAREŠ, 2013. *Pedagogický slovník*. Sedmé, aktualizované a rozšířené vydání. Praha: Portál. ISBN 978-80-262-0403-9.

RICHTER, Luděk, 2004. *Pohádka-- --a divadlo.* Vyd. 1. Praha: Dobré divadlo dětem. ISBN 8090297528.

STREIT, Jakob, 1992. *Proč děti potřebují pohádky*. Vyd. 1. Praha: Baltazar. ISBN 8090030742.

VÁGNEROVÁ, Marie, 2012. *Vývojová psychologie: dětství a dospívání*. Vyd. 2, dopl. a přeprac. Praha: Univerzita Karlova v Praze, nakladatelství Karolinum. ISBN 978-80-246-2153-1.

On-line elektronické zdroje

FASNEROVÁ, PH.D., PhDr. Martina, 2014. *Výzkumná zpráva projektu pod názvem Celé Česko čte dětem* [online]. [cit. 2022-03-30]. Dostupné z: http://kpv.upol.cz /download/ 2014/Zaverecna-zprava-projektu-Cele-Cesko-cte-detem.pdf. Univerzita Palackého v Olomouci Pedagogická fakulta.

GAVORA, Petr, 2018. Čtení dětem v rodině: výzkum důvodů, parametrů a praktik. *Pedagogická orientace* [online]. **28**(1), 25–45 [cit. 2022-03-30]. ISSN: 1805-9511. Dostupné z: DOI https://doi.org/10.5817/PedOr2018-1-25

PAWŁOWSKA, Joana, 2021. Gender stereotypes presented in popular children's fairy tales. *Society register* [online]. **5**(2), 155-170 [cit. 2022-03-30]. ISSN 2544-5502. Dostupné z: DOI: https://doi.org/10.14746/sr.2021.5.2.10

Pohádky navozují pocit bezpečí. Novorozencům je vyprávějí v inkubátorech, 2018 [online]. Čt24. [cit. 04.04.2022]. Dostupné z: https://ct24.ceskatelevize.cz/regiony/2365282-pohadky-navozuji-pocit-bezpeci-novorozencum-je-vypraveji-v-inkubatorech

SCHIEDER, Brigitta, 2000. *Děti, pohádky a základní motivace*. In: Rodina.cz [online]. 28.11.2000 [cit. 30.03.2022]. Dostupné z: https://www.rodina.cz/clanek1226.htm

THORNE-THOMSEN, Gudrun, 1903. The Educational Value of Fairy-Stories and Myths. *The Elementary School Teacher*. [online]. University of Chicago Press, **4**(3), 161–167, [cit. 30.03.2022]. Dostupné z: https://www.jstor.org/stable/pdf/993304.pdf

VISIKOKNOX-JOHNSON, Leilani, 2016. The Positive Impacts of Fairy Tales for Children. *HOHONU 2016.* [online]. University of Hawai‘i at Hilo, **14** [cit. 30.03.2022]. Dostupné z: https://hilo.hawaii.edu/campuscenter/hohonu/volumes/documents/ ThePositiveImpactsofFairyTalesforChildrenLeilaniVisikoKnox-Johnson.pdf

ZRALÁ, Zuzana, 2013. *Využití pohádky jako nástroje rozvíjení emočně-sociálních dovedností u dětí.* [online]. Zlín [cit. 2022-04-02]. Dostupné z: https://theses.cz/id/05o2z5/

Seznam příloh

Příloha č.1 – Seznam grafů

Příloha č.2 – Nestandardizovaný dotazník pro rodiče

Příloha č.1 - Seznam grafů

Graf č.1- Jaké je vaše pohlaví?

Graf č.2- Kolik je vám let?

Graf č.3- Jaké je vaše nejvyšší dokončené vzdělání?

Graf č.4- Jak staré je vaše předškolní dítě?

Graf č.5- Čtete vy osobně svým dětem pohádky?

Graf č.6- Pokud svým dětem čtete pohádky, tak z jakého důvodu?

Graf č.7- Pokud svým dětem nečtete pohádky, tak z jakého důvodu?

Graf č.8- Volíte místo čtení audioknihu?

Graf č.9- Jak často dětem čtete?

Graf č.10- Baví vás čtení vaším dětem?

Graf č.11- Podle čeho nejčastěji vybíráte pohádkové knihy svým dětem?

Graf č.12- Je pro vás důležité o čem pohádka je?

Graf č.13- Podílí se na výběru pohádky i vaše dítě?

Graf č.14- Zohledňujete při výběru pohádky věk dítěte, kterému ji budete číst?

Graf č.15- Mají pohádky pro vaše dítě nějaký přínos?

Graf č.16- Myslíte, že můžete pomocí pohádek předat nějaké hodnoty?

Graf č.17- Jaké hodnoty byste chtěli prostřednictvím pohádek předávat svým dětem?

Graf č.18- Myslíte že, že je správné, když učitelé/ky v mateřských školách dětem čtou?

Graf č.19- Víte, nebo tušíte, jaký vliv či přínos může mít pohádka pro dětskou psychiku?

Příloha č.2 – Nestandardizovaný dotazník pro rodiče

Název dotazníku: Pohádky aneb proč dětem číst?

1. Jaké je vaše pohlaví?
    - Muž
    - Žena
    - Jiné
2. Kolik je vám let?
3. Jaké je vaše nejvyšší dokončené vzdělání?
    - Základní
    - Střední bez maturity
    - Střední s maturitou
    - Vyšší odborné
    - Vysokoškolské
4. Jak je staré Vaše předškolní dítě?
    - 3 roky
    - 4roky
    - 5 let
    - 6 let
    - 7 let (v případě odkladu)
5. Čtete vy osobně vaším dětem pohádky?
    - Ano
    - Ne
6. Pokud svým dětem čtete pohádky, tak z jakého důvodu?
7. Pokud svým dětem nečtete pohádky, tak z jakého důvodu?
8. Volíte místo čtení audioknihu?
    - Ano často
    - Občas
    - Ne, nikdy
9. Jak často dětem čtete?
    - Každý den
    - Alespoň jednou týdně

- Alespoň jednou měsíčně
- Jednou ročně
- Nikdy

10. Baví Vás čtení pohádek Vašim dětem? (Vyjádřete míru souhlasu, kdy hodnota 3 znamená nerozhodnost v odpovědi.)
11. Podle čeho nejčastěji vybíráte pohádkové knihy svým dětem?
    - Podle lákavých ilustrací.
    - Podle obsahu knihy.
    - Podle ceny.
    - Podle toho, co chci dítěti knihou předat.
    - Podle toho, co je teď in a trendy.
    - Podle toho, co chce vaše dítě.
    - Jiné
12. Je pro vás důležité o čem pohádka je? (Vyjádřete míru souhlasu, kdy hodnota 3 znamená nerozhodnost v odpovědi.)
13. Podílí se na výběru pohádky i vaše dítě?
    - Ano
    - Ne
14. Zohledňujete při výběru pohádky věk dítěte, kterému ji budete číst?
    - Ano
    - Ne
    - Nevím
15. Mají pohádky pro vaše dítě nějaký přínos? Pokud ano, napište, jaký přínos to je.
16. Myslíte, že můžete pomocí pohádek dětem předávat nějaké hodnoty? (Vyjádřete míru souhlasu, kdy hodnota 3 znamená nerozhodnost v odpovědi.)
17. Jaké hodnoty byste prostřednictvím pohádek chtěli předávat svým dětem?
18. Myslíte že, že je správné, když učitelé/ky v mateřských školách dětem čtou?
    - Ano
    - Ne
19. Víte, nebo tušíte, jaký vliv či přínos může mít pohádka pro dětskou psychiku? (Pokud ano, prosím popište minimálně jednou větou.)